

55964

1985/1.n.

SS 964/

1657

H.: 3. n. pbtolhatatlan!

Kanyó Zoltán 1940-1980

- GALAMB György interjuja Balázs Mihállyal3.o.
 "Tehát kulcs nő - és ezt a legkomolyabban mondom - szemléletformálásra van szükség, hogy az oktatók és a hallgatók egyaránt fogadókésesek legyünk az új dolgokra."
- VITA: Kinek az "Objektív érdeke"? Maleczki Márta6.o.
 Magánvélelény Marótiné Porchmáros Valéria.....8.o.
 Szélfegyvet Czégény József10.o.
- BALOG József: Jövő és irodalom /empíria/11.o.
 "Névtelen és tétlen dolgozatok ezek, egy helyettesítő tanár kísérlete."
 "Erre neken nem lesz szükségem. A többi tantárgyra van szükségem, mert az életbe - lehet - hogy hasznát veszem. Hát ezér nem élek együtt az irodalommal."
- AKNAI Tanás:irása13.o.
 "...a művészettörténetnek is ki kell izzadnia; először egy új, más, releváns gondolkodásmódot, másodsor egy módszert, amelynek az alkotói gyakorlat nem áll ellen, amelynek megértéséhez kell vezetnie."
- UJVÁRI Edit; Eszme és valóság /Kondor Béla és a művészetpolitika/.18.o.
 "Természetes, hogy utolérte a társadalom bosszúja, méghozzá azok képében, akik a szentségekből hivatalt csináltak maguknak."
- CSUHAI István: A történet fontossága25.o.
 "A Redl ezredes arról szól, hogy a főszereplő, Redl egyéni sorsa, ... egy közösség, a Redl ezredeseket is magába foglaló közösség bukásához, összeomlásához vezet."
- SZILASI László interjuja Karácsonyi Bélával26.o.
 "Amíg az ország egészének gazdasági helyzete remdbe nem jön. Amíg a kulturát nem fogják nem preferálni, csak egyenjo-guan kezelni, anyagilag is. Addig nincs mese, ki kell jönni abból, ami van."

JAI

A JATEK ÉS SZERVEZETEK KÖZVÉNYA

1985. 1.sz.

széles körű közvélemény-kutatás

Kanyó Zoltán

1940-1985

Nemcsak a mindenkori halál ténye irracionális, de nem a mi értelmünk szerint való az sem, hogy most miért éppen Kanyó Zoltán választatott ki közülünk. Sem kora, sem életereje, sem hite, és önmagában betegsége sem ad erre magyarázatot. Hajlanok és külső meghatározottságok, alkata és környezete együttesen alakították életét. Életét, mely vállalkozás volt. Talán olyan vállalkozás, amely nemcsak időben, de térben is anakronisztikus e tájon. Amely nem a publikált könyvek, kötetek, tanulmányok mennyiségében, nem az elért tudományos fokozatokban, nem a betöltött funkciók számában és látszat-méltóságában mérhető, hanem a minőségben.

A távolságtartás és a konok hit egysége adta meg magatartása minőségét. Nem engedte, hogy a dolgok kiszolgáltatottja, megsebzettje legyen, és mégis hitt rendithetetlenül a dolgok értelmében. Noha kevés embert ismerhetünk mi, a környezetében élők, aki annyit tanult, dolgozott, szervezett volna, mint Kanyó Zoltán, mégsem csak ezért lehet példa vállalkozása. De azért, mert élete a megvalósítás, a minőség megvalósításának esélyét jelentette. Értékei az utóbbi években formálisan is kifejeződtek, és újabb lehetőségeket nyitva. Alig néhány hónapja, hogy tanszékvezető lett, talán ép a napokban védte volna meg nagydoktori értekezését, iskola szerveződött körülötte, tanítványai számban is növekedtek.

Minden esélye megvolt, de ezek egy része esély is maradt. Életminősége számunkra példa, vállalkozásának megvalósulatlansága figyelmeztetés. Figyelmeztetés talán a megvalósulás a megvalósulás lehetetlenségére. Halálát ne értsük úgy, mint a minőség kudarcát, inkább mint a reménytelen vállalását. S éljünk úgy, hogy ne csak a saját halottunk legyen, de mintha mindig a saját élők lett volna.

Készség a tolenranciára

/Beszélgetés Balázs Mihállyal, a bölcsészkarri pártszervezet új titkárával/

„-“: Tanár ur, Ön olyan időszakban volt az egyetemi pártbizottság tagja, amikor halaszthatatlan feladattá vált a felsőoktatás reformja, és ezt egyre többen fel is ismerték. Ugyanakkor kiderült, hogy a kormányzat nem tudja biztosítani a reform beindításához és következetes véghezviteléhez szükséges erőforrásokat. Hogyan tudott reagálni erre a helyzetre az egyetem vezetése?

B.: Komoly meditáció kezdődött el arról, hogy mit lehet ilyen körülmények között csinálni. Nem hiszem, hogy komoly alternatíva lett volna az, hogy ha a szükséges pénz és infrastruktúra hiányában indulatosan eltoljuk magunktól a reformot. Az 1981-es PB-határozat egy sor rendkívül kívánatos tendenciát jelöl meg, melyekkel nem lehet nem egyetérteni. Az egyetem vezetése nagy energiákat ölt abba, hogy ezeket aktívan adaptálja. Ugyanigy egyszerű tanszéki dolgozóknak is mindennapos munkát adott a reform, és a testületeket is nagy munkatempóra készítette. Igaz, ennek az is oka volt, hogy éppen az egyetemen nagyon kevés időt hagytak a különféle tervezetek, elképzelések megvitatására.

„-“: Eddig a „reform” szót használtuk. Azonban az utóbbi időben ezt a szót egyre inkább a „fejlesztés” kifejezés helyettesíti. Utóbbit használta Köpeczi Béla is a gödöllői országos diákszövületen, míg mások - pl. Bihar Mihály - inkább reformról beszéltek. Kivehető volt, hogy a kétféle szóhasználat kétféle szándékot fed: az első egy kidolgozott koncepció gyors és átfogó bevezetése, míg a másik - belenyugodva abba, hogy a reformra nincs pénz - inkább lépcsőzetesen, az erőforrások remélt növekedésére alapozott, időben elnyújtott változtatásokban gondolkodik. Az egyetem vezetése melyik szándékot tartotta inkább célravezetőnek?

B.: Számunkra a terminológiai különbség nem jelentett éles tartalmi különbségeket. De elmondható, hogy egy másik fontos szempont tudatosult mégpedig az, hogy az alapszférahöz végrehajtott reformok hozhatnak csak lényeges strukturális változásokat, melyekkel a felsőoktatásnak is lépést kell tartania. Ugy látom, hogy az egyetem közvéleménye igényli a lépéstartást a gazdaságiszféra változásaival.

„-“: A reformigény és romló anyagi helyzet szorító ellentmondása kihat a Bölcsészkarra is. Tanár ur éppen ebben a helyzetben lett kari párttitkár, s gondolom, a helyzete nem könnyű. Miben látja most a kari vezetés feladatát?

B.: Semmilyen funkciót nem vállaltam volna, ha ennek az ellentmondásnak a szoritásában letesszük a fegyvert. Látok lehetőségeket a továbblépésre, és vannak lehetőségek a készülő kari fejlesztési tervben. /A beszélgetés óta eltelt időben a fejlesztési tervet a Kari Tanács már elfogadta. A szerk./ A konkrétumokat illetően én azt vallom, hogy az oktatás színvonala akkor nő, ha nő a hallgatói önállóság, ha intenzívebb lesz az oktatás. Ebből a szempontból összegytemi kérdésekben is nagy probléma a magas heti óraszám. Ennek csökkentése – legutóbbi információim szerint – nem lehetetlen az idegennyelvi szakokon. Bőven túlméregben szerepelni kell, hogy kapjanak bizonyos életképes kezdeményezések is. Napirenden kellene tartani a "Jámbor szándék"-ot, melynek gondolatai közül igen fontosnak tartom a világos követelményrendszer kidolgozásának szükségességét, mert csak ez lehet a reális értékelésének és a bölcsész-kari hiányállomány felszámolásának, a hallgatói önállóság növelésének alapja. Ugyanakkor azt is tudom, hogy az utóbbira az igény nem egyértelmű. Sok bölcsész hallgatónak nem tetszett, hogy a régi magyar irodalom szemináriumokon olyan témák is szerepelnek, melyek kevésbé hasznosulnak a szigorlat során. Persze az ifjúság tiltakozik, ha én azt mondom, hogy rá kell nevelni erre, meg amarra, de nem hallgatnak el, hogy a játék kétoldalu: ha a bölcsészek szájából olyan nyilatkozatok hangzanak el, hogy "Ne kezeljenek iskolásan minket", akkor az ilyenfajta szemináriumoknak is helyük van a képzésben. Tehát kölcsönös – és ezt a legkomolyabban mondom – szemléletfornálásra van szükség, hogy az oktatók és a hallgatók egyaránt fogadóképesek legyünk az új dolgokra.

"-": Meg van-e a kar képessége és lehetősége arra, hogy külső kezdeményezésektől függetlenül bevezessen olyan változtatásokat, melyek egybevágóak a fejlesztési célokkal?

B.: Az elszántság erre meg van, bár tanszéke válogatja.

"-": Az ilyenfajta változtatások terét mennyiben határolja be a Minisztériumtól való függés? És ami ezzel összefügg: abban, hogy ki milyen változtatásokat, akar – vagy akar-e egyáltalán változtatást – az érdekek meghatározó szerepe igen nagy. Viszont az egyetlen vezetése a Minisztériumtól függő, racionálisan felépített hivatali irányító szervezet része, mely felső döntéseket közvetít. Létezhet-e ezzel párhuzamosan összegytemi vagy kari érdekvédelem a Minisztériummal szemben?

B.: Bizonyos dolgokban legfeljebb csak elszánt alkudozásról lehet szó, de az egyetlennek sokmindenbe mindig beleszólása. Például a következő tanévre sokkal több elsőt kell felvennünk...

"-": Megvannak ennek a feltételei?

B.: Dehogyan vannak! Nekünk kell kigondolnunk. A Minisztériumot a tanárihiány, a demográfiai hullámra való felkészülés vezérli. Nem is ez ellen van kifogásom, hanem a döntéshozója ellen. Az izlés szerinti megoldás az lett volna, ha előzetes körpály egyeztetések előzik meg a döntést. Viszont a Minisztériumban azt gondolták, hogy az össze információk birtokában kimeríthetik a kvótákat. Tehát ilyen szempontból nehéz a helyzet, de ez nem jelenti azt, hogy a képzés fontos ügyeiben ne lenne beleszólásunk. Nem vagyunk abban a kényelmes helyzetben, hogy csak fölfelé mutogassunk.

"-": Az utóbbi időben fontos változások történtek a kari közéletben. Ezeknek egyik állomása volt a kari diákparlament. Tanár ur ott azt mondta, hogy soha nem érzett még ekkora szakadékot tanár és diák, diák és diák között. Fenntartja-e most is ezt az álláspontját?

B.: Hogy most egész pontosan mi a helyzet nem tudom, bár szeretném magam azzal áltatni, hogy nem szakadtam el a karról. De rágegyek én valószínűleg tájékozottabb lehettem. Akkor azért kockáztattam meg azt a kijelentést, mert félig-ittlé-

temben is érzékelhetővé vált, hogy indulatos megközelítések váltak uralkodóvá. Ez azonban nintha oldódott volna az utóbbi időben, aminek nagyon örülök.

"-": Szeenmel láthatóvá vált, hogy a KISZ nagyon sokat veszített a korábban a hallgatókról, gyakorolt befolyásából, s megítélésem szerint ez tette lehetővé a HKK intézményesítését is. A kar párttagsága hogyan reagált ezekre a változásokra?

B.: A novemberi diákparlamentet komoly eszmecsere követte a kari párttagok körében. Ez érzékelhető volt a beszámoló taggyűléseken is. Ugy látom, hogy a kari "pártközvetlen" elfogadja a kialakult helyzetet és megpróbál alkalmazkodni hozzá...

"-": Nem ezt erősíti meg az a tudósítás, melyet a "Délmagyarország" közölt a pedagógus alapszervezet gyűléséről. Nem hiszen hogy a "nár-nár botránykővé váló diákparlament és diáklap" és az ehhez hasonló kitételek az egészségesebb kari közélet kialakulását szolgálják.

B.: A "Délmagyarország" tudósítja nem a pedagógus alapszervezet állásfoglalását írta meg, hanem a saját benyomásait, melyek egy hozzászólás hatására keletkeztek. Visszatérve a kiinduláshoz: mély viták voltak a KISZ - nem én fogalmazni - válságáról is. Most a karon valóban új helyzet állt elő és emiatt kialakulatlanok a játékszabályok is. Nincs még kimunkált programuk, de az alapállás mindenképpen az az igény, hogy a HKR működjön, és de kritikusan működjön.

"-": Lesz-e a Tanár ur szerint politikai kulturánknak akkora teherbírása, hogy integrálja az új hellyel megjelenő esetleges konfliktusokat is?

B.: Mindenképpen az indulatok levetkőzésére, toleranciára van szükség. Beszélgetések alapján mondhatom, hogy a KISZ-ben is meg van az igény, a készség a toleranciára. Különösen fontos azonban, hogy ez az igény kezdeményezéssel is párosuljon. Ebből a szempontból elszántságot mutatott a KISZ-vezetőség: jelezték érdekeltségüket abban, hogy a HKR szisztéma kiépüljön, működjön.

"-": A diákparlamenten elfogadott alapelvek között szerepel, hogy a HKR a KISZ szervezet politikai irányítása alatt áll, és az, hogy a HKR és a KISZ a korábbi KISZ-jogosítványokat megosztva gyakorolja. A két alapelvnek - felfogáson szerint - egymás nélkül nincs értelme. Lát-e a Tanár ur a jogosítványok gyakorlása kérdésében lehetőséget a kompromisszumra? /Ez időközben létrejött. A szerk./

B.: Feltétlenül. De nem szabad csak erre a kérdésre koncentrálni. Mindkét kezünkkel dolgoznunk kell: az egyikkel kiépíteni a struktúra egészét, s ezzel párhuzamosan kell elvégezni a kodifikáló munkát. Ebben alkalmazkodni kell a jelenleg érvényes KISZ-jogosítványokhoz, de jónéhány esetben cöl-szerű, ha azokat a HKR gyakorolja.

"-": A Tanár ur egyetemi pártbizottsági tag volt, most kari párttitkár lett. Hogyan tudja közéleti tevékenységét a szakmai munkájával összeegyeztetni?

B.: Mostani funkcióm bizonyos értelemben könnyebb: nagyobb esélyem van a szakmai munka felgyorsítására. Korábban sok időt vett el a mindennapi aprómunka, míg most kevesebb a halaszthatatlan napi ügy. Igaz ez a tisztségem is sok időt vesz igénybe. Azon morfondirozom, sajnos elég rossz típus vagyok ebből a szempontból: nálam a mindennapokban nincs harmonikus összhang közéleti és szakmai munka között. Legalábbis is vannak nálam szerencsésebb típusok is, akik meg tudják teremteni ezt az összhangot.

"-": Milyen tudományos tervei?

B.: Nem tudom mit mondjak, mert aztán számon kérik! A könyvvé dagasztott disszertáción befejezésén dolgozom, mely az erdélyi antitrinitarizmus legkorábbi szakaszával foglalkozik. Ebből a témából több további tanulmány

kihordása talán nem illuzió. Ez a munkám egy nagyobb téma, a 16-17. századi eszmearánnyal kapcsolódik. A tanszék elnyert egy pályázatot, melynek kidolgozásában diákok is részt vesznek. A szakmai és a politikai munka légszarka ebbe egysége a velük folytatott beszélgetések révén valósul meg.

"-": Köszönöm a beszélgetést!

/Az interjút Galamb György készítette/

Kinek az "objektív érdeke"?

/Válasz Kiss Erika "Objektív érdekek" c. írására /Gondolat-jel, 1984. 6.sz.//

Először is szeretném felhívni a figyelmet arra a tényre, hogy "a KISZ képviselőjében elmondott és a Gondolat-jelben megjelent javaslat" nem előzmények nélküli, és megfogalmazása utalászerű. Ezzel, ha nem is menthető, de talán magyarázható a pontatlan fogalmazás. Mindenesetre, ha bárki is vitára akar ezzel szállni, ezt csak úgy teheti meg tisztességesen, ha tudja, hogy végül is miről van szó, mivel vitatkozik!

Feltételezem, hogy amikor a javaslattervezet-készítői a III/2 pontot megfogalmazták /Gondolat-jel 1984. 5. sz. 9. l./, arra gondoltak, ami egy korábbi Gondolat-jelben megjelent "Beszámoló"-ban van valamilyen részletesen és pontosan a kifejtve. Ez a beszámoló négy oktatónak a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen tett látogatásának tapasztalatait foglalja össze és értékeli. Ezen nem az állítottuk, ami a hivatkozott diákkarparlamentári javaslattervezetben áll, és amivel ebben a megfogalmazásban nem is érthetünk egyet, hanem a következőt:

"Elképzelésünk szerint a kötévé választott magyar szak mindkét felét fel lehetne venni a hagyományos Bölcsészszak kétfélemelyikével /pl. magyar nyelvészet-ország, magyar irodalom-történelem, stb./; a magyar irodalom-magyar nyelv szak, ellentétben a pécsi kísérlettel; csak egy lenne a lehetőségek közül és nem is feltétlenül a legkívánatosabb. Természetesen mindkét magyar szak tartalmazna egy alapkurzust a másiktól, amelyre kétéves posztgraduális képzéssel felépíthető volna a teljesértékű magyar szakos diploma tudásanyaga /a jelenleginél sokkal nagyobb hatékonysággal/. De a kikerülő tanárok a posztgraduális tanfolyam nélkül is szakosodhatnának a magyar irodalom, vagy magyar nyelvtan középiskolai tanítására."

Ezzel szemben, ami ellen Kiss Erika hadakozik, az a következő: "... "A nyelvészetet csak az irodalomhoz szakhoz és a nyelvtan közép- és általános iskolai tanításához feltétlenül szükséges mennyiségben kelljen tanulni."

Sajnálatos módon ez a félmondat valóban szerepel a hivatkozott diákkarparlamentári javaslattervezet III/2. pontjában és ez csakugyan adhat félreértéseket, ha nem ismeri valaki az idézett beszámoló anyagát /amit egyébként kari nyilvánosság előtt szóban is ismertettünk és vitára bocsátottunk/.

Egyetértünk tehát Kiss Erikával abban, hogy nem lehet nélkülözni sem a

nyelvészet, sem az irodalomtudomány művelésében a másik tárgy alapismeretait. Ezért fogalmaztunk úgy - a pécsi modellel teljes összhangban -, hogy "mindkét magyar szak tartalmazna egy alapkurzust a másiktól". Ez az alapkurzus nyilván nem kevés, ha utána két éves posztgraduális képzéssel felépíthető volna a teljes értékű magyar szakos diploma tudásanyaga".

Mindenféle egyetemi gyakorlat azt mutatja, hogy ha sikerül eljutni bizonyos /nem középiskolai foku/ szintre, akkor legalább is lehetségessé válik az irodalomtudomány és a nyelvtudomány szétválasztása. /Feltéhetően ezért működnek az egyetemeken és a főiskolákon külön irodalmi és nyelvészeti tan-
székek/ Ámbar véleményünk szerint sem vlna haszon nélkül való, ha "a nyelvet, az irodalmat, st. . . . tanulóknak nagyobb összefüggésben látni, esetleg komplex műveltségre törekedni a humán tudományokon belül", mégis, féltő, hogy ha erre törekszünk, célt fogunk téveszteni. Nem lesz ugyanis mit elhelyezni ebben a komplex műveltségben, ha nem törekszünk ugyanakkor valamiféle mélyebb tudásra is! Mivel mélyebb tudásról lenne szó, ehhez idő és energia kellene. Ezt valahonnan fel kell szorítani. Manapság sem az irodalomtudomány, sem a nyelv-
tudomány nem pusztán abból áll, amit a jelenlegi képzési rendszeren belül a magyar szak nyújtani tud. Ha tehát többet akarunk fogni, kevesebbet kell markolnunk. Pl. úgy, hogy vagy az irodalomra, vagy a nyelvészetre fektetünk nagyobb hangsúlyt, és ezáltal minőségileg követelünk többet a hallgatótól, nem mennyiségileg.

Természetesen, ha valaki mindkét területen el akar mélyedni, akkor, ezt a lehetőséget sem zárjuk el előle: legyen magyar irodalom-magyar nyelvészet szakos! Azt viszont nem látjuk biztosítva, hogyha az így elmélyített magyar irodalmat és magyar nyelvészetet választja, boldogulni tud még pl. egy angol vagy történelem szakkal is. Továbbá azt sem hisszük, hogy ezzel a "egy" szakkal épp olyan jól el tud helyezkedni egy középiskolában, mint pl. egy magyar nyelvészet-angol szakkal. Ezért fogalmaztunk úgy, hogy "a magyar irodalom-magyar nyelvészet szak, ellentétben a pécsi kísérlettel, csak egy lenne a lehetőségek közül, s nem is föltétlenül a legkívánatosabb".

Ami a stilisztikát, retorikát, poétikát illeti, pl. tartalmazhatná az alapkurzus is azeket, így a kettéválasztás során nem kellene azon töprengnünk, hogy melyik tudományhoz tartozónak tekintsük őket. /Alternatív megoldások természetesen lehetnek; mindenesetre a problémát nem tekintjük megoldhatatlannak./

Még egyszer szeretném tehát hangsúlyozni: szó sincs arról, hogy elutasítanánk a nyelvészet magiszterésének szükségességét, épp ellenkezőleg: ezen a területen is a jelenleginél jóval magasabb színvonalat szerethénk biztosítani, ha nem is mindenki számára. A nyelvészet népszerűtlenségében pedig nem hiszünk: épp népszerűségének fokozódását biznyítja az a tény, hogy az általános nyelvészet szakos hallgatók száma évről-évre növekszik. A javasoltakat támasztja alá az a tendencia is, hogy egyre többen hallgatják második szakként ezt a B szakot, és bizonyára hasonló lesz a helyzet, ha rövidesen bevezetendő irodalomelmélet B szak esetében is. /Még egy adalék: nem kevesen épp a magyar szakot utálik le, és vették fel helyette az általános nyelvészetet./ Úgy gondoljuk tehát, hogy a magyar szak kettéválasztásával már meglévő tendenciáknak adnánk hivatalos keretet, ami által a képzés színvonalát jelentősen tudnánk emelni.

Természetesen a részletek kidolgozására, a tanterv összeállítására eddig nem kerülhetett sor, hiszen a szakcsoporti ülésen egyelőre nem fogadták el a javaslatot. Reméljük azonban, hogy előbb-utóbb megértésre és nem félreértésre fog találni álláspontunk, és vitacikkek helyett a konkrét tervezet kidolgozására vonatkozó javaslatokat fognak írni azok, akik csak közlik, hogy ellenkező nézeteket képviselnek. Szubjektív és objektív érdekünk pedig

egyaránt az, hogy ne pazaroljuk fölöslegesen se egymás energiáját, se pedig a sajátunkat.

Maloczki Márta

Megánvélemény

A bölcsészkar diákparlament óta haboztam: engedjek-e a Gondolat-jel szerkesztőségi vitainvitációjának, jelentkezzem-e véleményemmel a magyar irodalmi és nyelvészeti képzés szétválasztásáról. Gyanítom ugyanis, hogy aki engem ismer, az ismeri a véleményemet is; ráadásul ezt a véleményt szó szerint "a számból vette ki" Kiss Erikának a Gondolat-jel 1984/6. számában megjelent írása. Már pedig, ha valaki nem tud mást, mint ismételni önmagát és az előtte szólót, az adja le szavazatát lelkiismerete szerint, de ne lopja mások drága idejét fecsegéssel.

Az tán mégis felvettem- nem a keztyűt: a tollat. A magánvéleményalkotását motiválja ugyanis még egy-két további szempont, amelyekre talán nem árt felhívni sem a JATE Bölcsészettudományi Kara jelenlegi hallgatóit, sem a holnap hűvös értelmiségének a figyelmét.

1. Azért nem célszerű jelenleg napirendre tűzni az irodalmi és nyelvi képzés különválasztásának kérdését, mert többleves előkészítő munka után épp most indult meg/a jelenlegi elsőévesekkel/ a magyar szak reformja; ennek legfőbb célja pedig épp a nyelvészeti és irodalmi ismeretek szintetizálásának előmozdítása, főképpen a szöveg- és stilisztikai és általában az irodalomnyelv-re vonatkozó ismeretek súlyát és hatékonyságát az oktatásban. Mindenképpen meg kell tehát várni az első oktatási ciklus lefutását, hogy legyenek tapasztalataink, különösen értelmetlen és céltalan kapkodásban fog kimerülni minden észinte jóbizító szándék.

2. Azért sem hiszem, hogy időszerű volna a nyelvi és irodalmi képzés elszakítása; mert a közoktatás minden szinten a komplex anyanyelvi nyelvvel és jegyében igyekszik megtenni minden tőle telhetőt, hiszen az anyanyelvi képességek és készségek fejlettségi fokai határozza meg az egész szemlélet- és gondolkodásmód kialakítását, a társadalomba való beilleszkedést. A nyelvi kultúráltság része a magatartáskultúrának, s kulturálatlan magatartású egyénektől sosem lesz kulturált társadalom.

3. Azért is meg kell szólalnom a nyelvtudományban való elmélyülés, az anyanyelv alapos megismerése védelmében; mert látom, hogy maguk az ellene legjobban tiltakozók is szenvednek az anyanyelvről való ismeretek és a nyelvhasználattal kapcsolatos készségek hiányától. Nem, nem fogom idecítálni a javaslattevők írásaiból a durva nyelvtani hiányokat - olcsó, kicsinyes fogás volna, s öven idézhetnék nemcsak tőlük... Másról van szó, többről, amit mások is fájlnak, csak azt nem tudják, hogy hol van a baj gyökere pont.

Nem én mondom: Csorba Miklós írta a már említett Gondolat-jel-szám negyedik oldalán: több száz bölcsész közül csak húsz-harminc vitaképes akadt. -- Vajon miért? Csak etikai, szemléleti okai vannak? Hogy a többséget nem érdekli az egész? Hogy azoknak nincs véleményük? Vagy nem merik, nem tartják érdemesnek elmondani?

Nem én kérdezem, Csorba kérdi: "Tudja-e nagy nyilvánosság előtt is kifejezni nézeteit, és tud-e azok mellett ellenállásba ütközve is érvelni?"

De azt hadd kérdezze meg én: Hogy tudna, amikor nem tanult meg látni

a kifejezés, az érvelés, a meggyőzés anyagi eszközeivel, a nyelvvel?!
Hogyan tanulhatná meg ezt? Ki taníthatná meg rá? S mire fogja ő megtanítani az utánajövőket, akik más csak tőle tanulhatnak?

Berényi Mónika azt írta a Gondolat-jel előző számában, a pedagógusképzésről, meglehetősen pesszimiztán: a kör bezárult.

Nincs igazsága. Ez nem kör, amely bezárult, hanem egy spirális, amelyen csak lefelé lehet haladni, egyre szűkülő sugárral, egyre gyorsuló mozgással. De valóban nem lehet megszakítani ezt az örökké programot? Nincs kilépési lehetőség, egy elágazás, ahonnan felfelé is lehetne öröklődni?

Es végül;

4. Nem azért voksolok a nyelvtudomány minál szélesebbkörű oktatása mellett, mert mint oktató tartok attól, hogy a hallgatók zöme az irodalom mellé pártolna, s nem 18-24 fős csoportok an kellene "kics csoportos oktatást" nimelni!

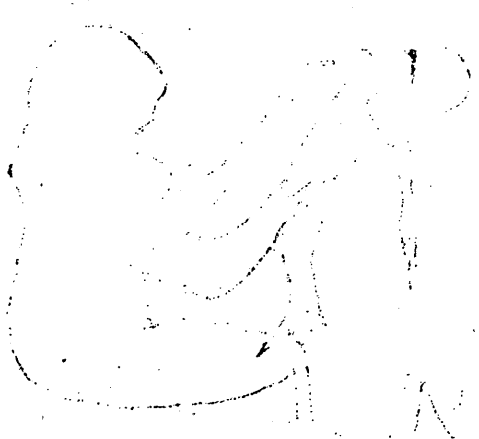
Sziszifuszi erőfeszítéssel, többszöri beszámoltatással, hajcsárként préseljük ki egy még elfogadható minimumot a "passzív ellenállókból", vagy megszakadva a csoportot visszahúzó "kollektív" szárnyaljunk a lelkes és érdeklődő maradékkal? Ha csak ebből kellene választani...! Hogy megemelkedne azonnal az oktatás színvonala, mennyivel intenzívebbé válhatna a hallgatókkal való együtt foglalkozás, milyen más volna a tanár-diák kapcsolat!

Ha az volna a szempont --ha szempont lehetne az, hogy ki-ki csak azt csinálja, amit kedvet érez, ami a legjobban érdekli, amin a legkönnyebben talál siker élményt...--nos akkor valóban ezek, jobb, teljesebb volna az élet?

A férfiszabó szakmában meg lehet tenni azt, hogy a szalag mellett az egyik csak a zseket varrja fel, a másik a gallért, a harmadik az újját teszi a helyére. A férfiszabók mégis levizsgáznak mindegyik munkamenettől a szakmunkás-bizonyítványért, aztán akár válogathatnak is a munkafázisok között. Sőt: megalkothatják az új szabókat! Akit kielégítenek a zsekek vagy a gomblyukák, annak elég, ha csak ezeket ismeri, de nem is lesz több, mint betanított munkás. S ha fusi an mégis zakóra vetemedik, "zsekre megy" a játék: meg ízója nem fogja annyiban hagyni, ha tönkreteszí neki a drága szövet.

De hogyan képzelem a jövő kritikusát, újságíróját, művelődési osztályvezetőjét a maga munkáját? A magyar tanárról ne is beszéljünk. A királat, a napi hír, a riport, a glossza, a jelentés és felszólalás olyan zakó, melyhez ő csak "kiszabja" a mondandóvalót, s a szövegét munkahelyen ül az, aki a szöveget -szöveget- összefércezi a sor végén meg majd valaki felvarrja rá a pontokat, vesszőket, gombokat?

Marótiné Borchmáros Valéria

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or a note, which is partially obscured and difficult to read.

Szóljegyzet

Mit jelenthet a vitatkozás fogalma?

Egészen röviden ezt mondanám erre: véleménykülönbségen alapuló eszmecsere. A magvát körülbelül ez jelenti. Hogy aztán milyen hévvel, nekkora hangereővel, szóban, vagy írásban folyik, s hogy mennyire felszínes, vagy alapvető, közérdekű, vagy partikuláris kérdésről van benne szó, azt tekintsük triviális tényezőnek. Induljunk ki a jó, értelmes vita alaptéziséből, hogy az eszmecsere, azaz kölcsönösségi viszony, két különböző véleményen levő fél között. Méghozzá olyan kölcsönösségi viszony, melyből mindkét fél nyerhet. A vita "győztese" /ha van/ azt, hogy logikus, világos és szabatos érvei hatására - melyek egzaktabbak és erősebbek voltak "ellenfele" érveinél - közelebb vitte társát az igazsághoz, annak megismeréséhez, a "vesztés" pedig /ha van/ a logikus, világos és szabatos érvek hatására új, eredményesebb uton közelíthet a probléma megoldása felé. Az sem baj, ha a vitának nincs egyértelmű "győztese" és "vesztése", érvelés közben a vélemények szintézise is nyereség. Szemlélet, módszertani, tárgyi gazdagodást jelent a felek számára.

Ha a vita a vélemények különbözőségén alapul, megérthetjük - hisz akár a történelembe visszapillantva, akár napjainkban körülnézve az eltérő szemléletek szüntalan példáját fedezhetjük fel - miért játszott ott fontos szerepet az emberiség történetében, miért vált studiummá már az ókorban, és miért alakultak ki a vitatkozás szabályai, etikája az idők folyamán. És szomorúan kell felfedeznünk napjainkban ennek az etikának mind gyakoribb megsértését, semmibe vételét a sajtóban, s a hétköznapi beszélgetéseink során egyaránt. Még elszomorítóbb dolog egy vitaindító közleményben felfedezni az előbbi hibákat, különösen akkor, ha írója a nyelvtudomány érdekében fejti ki a véleményét, melynek - mint ezt ő is megállapítja - egyik studiuma a retorika; ami évszázadokon át volt a szónoklat, az érvelés csiszolt stílusú tana.

Kiss Erika a Gondolat-jel 1984. 6. számában "Objektív érdekünk" címmel teszt megjegyzést a szintén e lap előző számában megjelent javaslatra, mely szerint: "válasszák szét a magyar nyelv és irodalom szakos képzést oly módon, hogy az irodalom szakos hallgatók kizárólag az irodalom tanulmányozásához feltétlenül szükséges nyelvészeti képzésben részesüljenek." Véleményének tartalmával én is egyetérték - ellenzi a javaslatot -, módszerével azonban koránt sem.

E módszernek ugyanis számomra bosszantó sajátossága, hogy néhány sornyi jól-rosszul megfogalmazott érvelés után homályos, általános, sőt - kimondottan - rosszindulatú célzásokat tesz a kar összes hallgatójára, vagy pedig azok nevében. "Mi az oka a bölcsészhallgatók e tantárggyal /a nyelvészettel/ szemben érzett ellenszenvének?" - kérdezi, s irigylésre méltó magabiztossággal adja meg a választ: "Sajnos talán éppen a nyelvészet fő erőnye... a szigorú módszertan, a belső szerkesztettség és egzaktság ami jellemzi, nincsen lehet a nála "tudománytalanabb" tudományok számára, de ebből következik, hogy racionális gondolkodást, tudományos alaposítást kíván, s ez elfeledtetheti előbbi jó tulajdonságait." /kiemelés tőlem/ Azaz a bölcsészhallgatók "esetleg" sem racionálisan gondolkodni, sem tudományos munkát végezni nem szeretnek. Viszont ha van kedvük, törhetik a fejüket azon, mik is tartozhatnak a "tudománytalanabb" tudományok közé.

Néhány sorral lejjebb már konkrétan a vitatott témára kérdez: "szét lehet-e választani a kettőt /nyelvészet és irodalom/ komoly tanulmányozásáért?" S mielőtt bárki elgondolkozhatna a kérdéses zárójelben ismét említett bölcsészek "esetleges" hívságára: "feltéve, hogy legalább valamelyiket komolyan akarja /képes? CJ./ tanulmányozni a hallgató. "Tehát a szerző

fél éves kari tapasztalatai biztos tudatában itt a felesleges olvasástól kívánja megkímélni arra ugyanis alkalmatlan olvasóit "esetleg" a kar hallgatóinak egészét. Hiszen - mint a cikk zárómondatából megtudjuk - nekünk szubjektív érdekünk, hogy ne kelljen sokat tanulnunk.

Legyen ez igaz, legalábbis a saját esetemben. Játsszuk azt: elismerem, hogy erre törekszem, és vállalom a következőt - tudatlanságomat. Így legalább megkérdezhetem a nyelvészekben nálam járatosabbtól hogyan értelmezhetik a cikk borítóra is kiemelt kérdését: "ki az, aki kimer állni egy osztály elé egy másik tantárgyhoz feltétlenül szükséges tudásmennyiséggel nyelvtan órát tartani?" Mert én nem állnék ki. Ha az a tudásmennyiség, ami bennem van, épp egy másik tantárgyhoz szükséges, akár feltétlenül, akár nem, nem tartanék nyelvtan órát semmiféle osztálynak. Ilyen feltételek mellett még matematikát, irodalmat, sőt tornaórát sem. Még akkor sem, ha emiatt tanárszakos létemre nem lehetnék tanár...

A másik kérdés, ami nem hogy nyugodni, hogy a címben megjelölt objektív érdekünk vajon mi lehet? Mert ezt sehogyan sem tudtam a leírtakból kideríteni. Az egyetlen utalás a címre talán az idézett utolsó mondat, de az sem egészen világos. Ha a szerző "esetleg" arra gondolt, hogy az objektív érdek a szubjektív érdek opponense, ez esetben kijelentem: nem értek vele egyet. Viszont a zárómondatnál igen, ha elfogad rajta egy apró változtatást. Hangozzék inkább így: szubjektív érdekünk pedig, hogy ne kelljen észszerűtlenül tanulni. Mondjunk a magyar nyelv ismerete nélkül magyar irodalmat.

Czégény József

Jövő és irodalom

- empiria -

A cím akadémikus. Mégis itt áll, mert az alábbi szemelvényekből a két fogalom hiányzik - s még jó néhány, ami van az egy általános iskola 8. osztályában született kéthónapnyi tananyag összefoglalásaként. Névtelen és "tételen" dolgozatok ezek, egy helyettesítő tanár kísérlete.

En inkább a dacos ellenállás jellegzetesen gyáva megnyilatkozásaként értékelem /az anonimitásból adódó pszichikai sodrásnak/, sem mint kiérlelt végiggondolt véleménynek. Az azonban biztos, hogy az így összeálló kép rengeteg valós hozzáállási módot takar. Ha a felszínből továbbindulnánk a mélybe; aképp még elborzasztóbb lenne.

Sem ezen, sem az előbbin, semmiféle reform /iskolai?/ nem segít.

x

A szövegben előforduló helyesírási és stilisztikai hibák a szerzőket dicsérik...

"József Attila versei számomra érdekesek! Érdekes hogy verseiben harcol a jobb életért, ugyanakkor nem tetszet hogy meg kellett tanulni sz élet-rajzát."

"Testileg lelkileg megszállotja vagyok. Megszállotan olvasó igazi unalmas verseit. Verseit több főleképpen lehet használni, ránézni azt türülni /W.C./ Rádásul még tapétázni is lehet vele természetesen a fehér tiszta oldalára fordítva."

"József Attila költészete kb. 1920-tól volt jelentős. A harmincas évek kezdetében egyre jobban kiéleződött a fasizmus kezdete és eszmeinak terjedése. A költő ebben a bárbár világban mégis feltalálta magát. A valóság tiszta tükrébe nézett. Az igazságtól a valóságtól nem ijedt meg. Nagyon jellemző stílusa van. A versek történelmi háttere mindig jelentős, s ezt a költő érzékelteti."

"József Attila és Radnóti nagy költőink közé tartoznak. Éltükben a békéért harcoltak úgy kezdték mint a többi ember de úgy fejezték be mint Marx és Engels Éltükben szegényen éltek ő mindig verseket regéltek"

"Radnóti 1909-1944 Költő anyja és öccse születésekor haltak meg. Könnyebb a verseit elemezni mint József Attila verseit. Versei közül nagyon szeretem a Lovegőt! című verse."

"Én úgy érzen József Attila versei jobban elnyerték a tetszést mint Radnótié. József Attila versei mondjuk nehezebb elemzésűek, de mégis úgy jobban rajongok érte. 6. db. József Attila kötetem van, és sokat olvasgatom. Radnóti inkább a békével törődik, de azért tőle is van egy kötetem. József Attila a háború alatt is sokat írt az éhező gyerekekről, a szegényekről, az édesanyjáról, a nyárról. Radnóti nem annyira törődött az elhalt évekkel."

Nekem ez a két költő egyáltalán nem tetszett. Olyan unalmas szövegek vannak. Szerintem egy jó verset nem írtak. Mind a kettőnek bonyolult verseik vannak. Épp ésszel nem lehet felfogni. Legalább két órahosszat kell egy verssel foglalkozni. Radnóti is szerintem elpusztulhatott volna előbb is. József Attila az lett volna a legjobb, ha meg sem születik. A magyar-irodalom verseit ki kéne írtani. Radnótit és József A.-lát a két szép WC szemekért sem tanulnám meg."

"A két költő számomra csak azért fontos, mert kötelező tananyag. Csak azért tetszenek, mert szép papíron vannak, s ép fekete betűkkel. Csak azért nem szeretem őket mert uncsik. De ha rám volna bízva, papírzsebkendőnek használnám az egészet, mert nem is lehet kapni, meg nagyon megvagyok fázva. Ezek az írók olyan higagyuak. Én legs ívesebben kinyomnám a két s ép slicc-gonb szemekiket. De én a rohadalmat úgy utálom, mint a spenótot! Tényleg mért van szükség irodalomra?"

"József Attila 1905-1937. Egész életében a jobb életmódért és a jogért harcolt. Versei sokkal nyitabak, verseit jobban lehet elemezni. Radnóti a verseiben a lényel élvan rejtve, nehéz megfejteni. Túlzottan nem rajongok értük. József Attila versei könnyebbek."

"Minket nem érdekel, hogy a költők mit szerettek volna. Unalmasak mert mindenhol ugyanazokról ír, hogy milyen nyomorban éltek és hogy nincs béke. Erre nekem nem les szükségem. A többi tantárgyra van szükségem mert az életbe - lehet - hogy has nát ves em, Hát ezér nem élek együtt az irodalommal."

"Az olvasmányokat mind a verseket mert ezeknek legalább van értelme és úgy utálom a verseket és költőket, mert olyan nehéz kérdések feladatok vannak hozzá."

"Mind két költő a hazaszeretetről ír verseiben. Leírja az emberek szenvedését és verseikben harcolnak értük. A hazá sorsáról, hogy nekünk már jobb legyen mint nekik volt. József Attila leírja gyermekori na, jait, kevés jó vagy egyáltalán nincsenek igazi szép gyermekkori emlékei. Egyik költő sen kapott rendes állást, de a költészetben, verseikben igazi sikert értek el."

"Radnóti verseiben a hazaszeretett-leírása tetszett a legjobban. Verseiben az emlékezés, vágy és az álom a főszereplő. Hatalmas erőfeszítéssel, ellentétekre ébred. A valósággal szembe kell néznie. József Attila versei hazáról, szólnak. Szabadságért, jogokért harcol verseiben. Nekem ezért tetszik ez a két költő, mert még a végső pillanatban sem adja fel a harcot

hanem akaratukkal, megvédik, és igazságukért küzdenek."

Balog József

"Mondtam G. barátomnak: - Átaludtam a hetvenes éveket. - mire ő: semmit sem vesztettél." T. gyakran idézi ezt a jelenetet, de elfelejti a folytatást: "Ha a hetvenes éveket kihagyta, Madár, a Jóisten tudja, mit kezdesz a hetvenesekkel!"

Tom Wolf gondolatmenete szerint - ha nem is kifejezetten holdkóros állapotban - a hetvenes évek, sőt a nyolcvanas évek eleje teljes intellektuális ürességben zajlott. /Festett malaszt. Bp. 1984./ Igaz, könyvét 1975-ben írta, így némi alagság van annak, ha azt mondja, hogy a kultúra fellegvárát még nem szállták meg a modernizmus alapjait nem kezdte ki senki. Mire Bartos Tibor fordítása megjelent, már eltelt kilenc év. Javasolt sok mindent másként látni a képzőművészetek "bugatójában". Vallásalapítókat és aknanélyitőket. /Bauhausból bugatóba. Mozgó Világ, 3-4./ És hozzátehetjük: nomádokat, ellenforradalmárokat, mágusokat, akik erőnek erejével bizonyították a "Paradicsom" valódi "Elveszettségét", és leginkább komisz varázstudományukkal mulattattak. Afféle újfajta Prospero-szigetet hoztak létre, ahol a varázslással együtt engedékenyen és barátságosan csalogatták a kedvükre való médiumokat a stúdiók homályába, hogy a titkok "mesterségéről" fellebbentsék a leplet. Látni bohócokat, csavargókat. Hová tartanak? Egy filozófiai mentalan Vladimir Jankélévitch szerint "az új remény elébe, új családások felé, végtelenbe vezető 'másfelé'. Magunkra hagynak bennünket - Rilke kifejezésével élve - valahol a befejezhetetlenségben." A történelem szemléletének a művész számára kínálkozó új formája a kategóriák terrorjának megszüntetését sürgeti. És miért? - kérdezi Edgar Morin: Kifelé a XX. századból /Ed. Fernand Nathar. Paris, 1981./ című könyvében. "Hogy ismét eljussunk a valósághoz."

Az ítések éleslátása, a filológus oknyomozás és a fogyasztásban mutatkozó statisztikai mennyiségek igen eltérő módon, helyzetben és céllal formálták meg a kortárs-művészetéről alkotott ítéletet. Csakittartózkodással, kétségekkel vehetjük fel a képzőművészeti mű azon esélyét, mely szerint mintha valaha is több dimenziós szerveződési centrummá tudott volna válni. Mert milyen jó lenne egyetemes élményeket kapni tőle! Csakhogy ehhez éppoly

közel kellene állnia a kiznapi gondolkodás szokásos alakzataihoz, mint a mitikjs. tartalmakhoz. Mintha a "többség" számára valaha is nyilvánvalóvá lehetett volna, hogy a képzőművészeti jeltörzés egyszerre épülhet a gondolkodás alapját képező történeti adatokra, - miközben kísérleti te-repe, a kísérletet magát, anyagában véglegesítve - az un. "öntudatlan" kifejezéseknek.

A Tom Wolf-féle leszámolás óhatatlanul felveti a továbblépés, tovább-gondolás szükségét, és nem is túlzóan forradalmiság a mozzanat, ha a könyv keletkezése és a jelen időszak művés. ettörténeti tényekben mutatkozó különbségeire alapozzuk a "gondolatkísérletet". A Fülep Lajos által Lechner Ö. ön lehetséges jelentőségét "elővizionáló" módszer, az "elképzelés kísérlete" igen alkalmas ezuttal arra is, hogy az "új művészt" fantomképét szórványadatokból mozaikolja egybe. A "magyar possibilitás": amit náshol megszakitatlan alkotói gyakorlat folyamata valószínűsít; harc, bukás, rá-találás nyilvánossága, azt itt stilizált Olüsszeiben - "a modern művészet nagy kalandja" - esik jól megérteni.

A szellem-, és gyakorlati tudományok a tökéletes atomizáltság állapotát élik; E helyzet derős ellenpontjait a képzőművészet és irodalom érzekel-teti. Mert amíg meggyorsultak a kutatások a határterületeken, "multi-" és "interdiszciplináris" jelszavak mentén, addig a képzőművészet "Transzcen-dálása" átható, jelképi értelmű alakzatokban lépte át a Tom Wolf-féle helyzetfelmérés zárótételét. A képzőművészet "sokfélesége", stilusplu-larizmusnak megbályozott zavarossága, a "kvázi-művészeti" jelenségek többolyult tolakodása a "szent csarnokba" áthangszerelte a kérdéses korszak vezérszólamait. A szubkulturális jelenségek nyomai, a magánmitológiák fétistárgyai, a folyamat-történések regisztrátumai /processz/ vagy a kőtetlen pszichodramatikus akciók /performance/ egyenrangú jelentéshor-dozóként léptek fel a leismertebb művészettörténeti "partnerekkel" a nyolcvanas évek legelején fellépő világméretű erőgyakorlatban. Jogosan aggódik Peter Sager könyvének címében: "Mennyire kell meghalnia a művészet-nek, hogy művészettörténet legyen belőle?" - s nem ért kevesebbet ezalatt, mint azt, hogy a művészettörténetnek is ki kell izzadnia: először egy új, más, releváns gondolkodásmódot, másodsor, egy módszert, melynek az alkotói gyakorlat nem áll ellent, amelynek megértéséhez kell vezetnie.

A változásokat - mert a leginkább ironikus, Unkritikus ges tusok itt lesznek szimbolikus értékűek - az Art and Language-csoport szemantikusai és kontextualistái jellemzik újabb keletű módszereikkel. Akik az érzéki megjelénítés konvencióját a hetvenes években "belefojtották" tárgyhelyet-tesítő "téttjeikbe" /The Dematerialisation of Art object-Art Internacional, 1968. March 23./, azok az 1982-es kasseli Dokumentán /Atkinson, Bainbridge, Baldwin, Kosuth, Weiner/ valóságos festőkbe mártott nyelvvel /lásd. nyom-hagyás/ pampogják keresztül-kasul nyolc m-es kartonjaikat. Képet csinálnak. Kiröhögötték magukat. A minimal art egyszínű mértaniséga Frank Stella tarkára pingált alumíniumreliefjein tűnt tova. Ellsworth Kelly paneljei az antikvitás arájáv l bissergetnek már csak, "abból" a csapatból talán Kenneth Noland, aki némi romantikát visszaidézhet a 60-as években leöntött vásznak emlkével. Tom Wolf írásai, a "Malaszt" és a "Bugató" a beavatott könyvtörténelenségével, le Örn és kielégülés sejtetése nélkül regisztrálják a struktura változáshoz, egy újfajta szemiozushoz vezető eseményeket. /Más kérdés, de innen ered, hogy propaganda szempontból ez az "Amerikában is megirták már" kevésbé sem kedvez a még valamirevállalkozóknak.../ Nem kétséges, hogy a művészet apacstánca és elhálásainak aktusa pontos a wolfi leiratban. Nem kétséges, hogy a művészet inrusztia triviálitásba

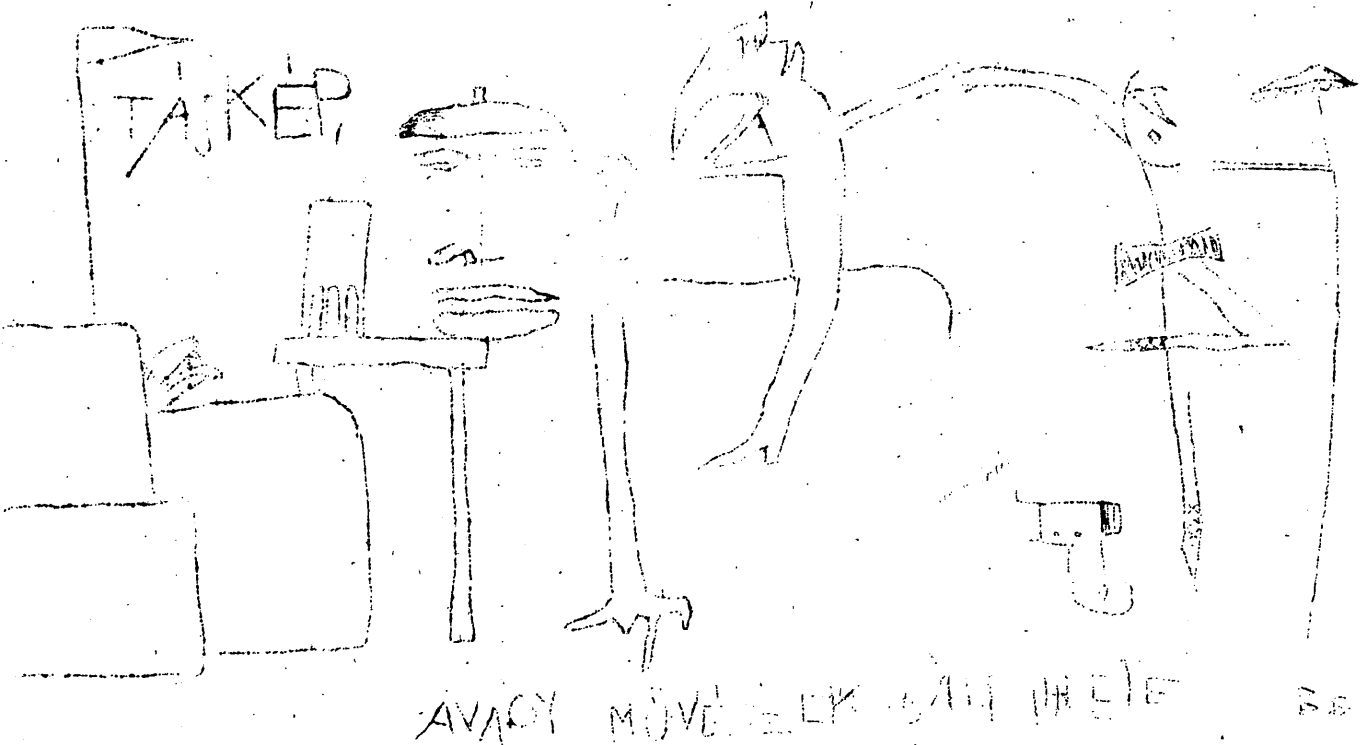
süllyesztette javait. Nem hamisság az sem, hogy a művész "bonija" a számon" - Freud szavaival- pénz, hírnév, gyönyörű nők. Volt ez így már nem egyszer. Romlott erkölcsű prelátusok, tönkre lekorált maitressek d'átat-k a fűthetetlen versailles-i tükörfolyosókon; a "Monde" tapsolta már vörösre tenyerét a "Kunst-on". A futtatott egyed, a művész pedig valóban szolgáltatotta a modern lelki szükségletet: "igen gazda, kinőttes származásodat, gazdasági vagy politikai sarzsídat. Jól tettel, hogy felmentél, hisz több lettél általam." Nem véletlenül jegyzi meg Werner Hoffmann, hogy a "komfort" eredetileg szellemi vigaszt jelentett. A művész, az "école" vagy izmus - e hűsleges kitarítottak - azonban rögvest nyugtalanok lesznek, ha a "gazda" a pénzt az erkölcsi összetartozás "művészetbarátságával" cseréli fel. A művész magárahagyatottságának terheivel már nem foglalkozik Wolf, nem hitetlenkedik, nem legyint, hagyja, hogy úgy legyen, ahogy van. Nem fontos neki. Nincsenek méltó formulái a toporzékolásra, rikoltozásra, balhéra és műbalhéra, az össarkodásokra és kétértelmű sükolyokra. Mert soha nem mindenki adja be a derekát! Amit a meg-nem-alkuvókra alapozhatnak, az már nem érdekli. Így aztán nincsenek méltó kifejezései arra sem, hogy létezik gyákorlat, mely az élettel járó veszélyes közösségi vagy etikai problémákat a mindenoldalú veszélyeztetettség légkörében ki akarja fejezni. Nincsenek szavai a visszhangtalan autenticitásra, csak a lojális beolvadásra. Gondolatmenete nyomán az az egyébként motivált hamis hielelen erősödik fel, hogy az alkotó ember aktivitását a társadalmilag is aktuális - hasznos kérdésekhez köti. A művés et "játéklehetőségei" ebben a beállításon természetesen a gazdasági kalkulások megformálta "jó viselkedés" irányában adottak. A Lorenzetti-féle "Jó kormányzás allegóriája" /Siena, Palazzo Publico/ nincs tekintettel a fakultatív létezés készleteti állapotára. A konceptuális művészet, vagy Fluxus mozgalma után nem illik például a tárgyalat és perfekció körébe figyelni. A land art megvalósította a gépmadár nézőpontjának megfelelő látvány előállítását, a body art mazochista elennak kuszott be közepesen avantgarde szinpadokra. A kulturális promizskuitásban előforduló valamennyi kapcsolatteremtési, pettinges és elhálási változatot végigszerelemádozte, orgiázta a képzőművészet. A formallogikai okfejtés alapján két mozzanat maradt ki ebből az aktuál-okkult Descartes szorzatból. Az első: a neglőőknek minden egykor létezőt fel kell támasztani, a második: mikor így minden együtt van, akkor minden mindennel minden megtehet. A posztmodern mozgalom Lázárjai sokezren várakoznak feltámasztatni új besorolásukra. Épületként, szoborként, festményként. A "perc-ember" pedig nekivesselkedik a kozmosznak. Jól eligazodik benne; s mert amaz tágasabb, a magakis vis onyait lakájosan el si rendezi ott. /Michèle Zaza szüleiivel és egy villanykörtével játssza el a Naprendszer és változó konstellációit/. Előjönnek a wit-tgensteiniánusok igazságot madellező tökéletes tautológiáikkal /Notes on Art Language. Flash Art, 1971. 10-11./ a spontaneitást megasabbrendű öntudatként tetelezők, akik a "belső valóság" közvetítő nélküli, cizellálatlan és tradicoókat nélkülszö "átvitelét" kísérik /Ben Vautier/. A kapitalista és szocialista realizmus is inter-funkcionális kapcsolat körültk /Will Copley/, a "csináld magad" esztétizálás hadállásai is megerősödtek. Hat évtizede hallik a "mindenki tehetéses" /Moholy-Nagy/ idionája, két évtizede a "minden ember művész" /Beyss-tétele, dolgoznak, hatnak a "titkos festmények" soha nem reális felületeken megvalósuló arabjai /Mel Ramsden/, léteznek M. Duchamp címszerű tisztaságban megfogalmazott "jelentés kioltásainak" ujkori alteregói és változatok az "művészet mint pszichés kompenzáció" - típusu ars poetikákra. Közben pedig jól ismert "kép ünnepe a szem számára", delacroixi maximája lehetett a 3T /tiltás, türes, támogatás/ paternalista képletének alapjává. A diaktika így egyszerű kulturtechnika mivel "ez a valóság a tervezett szá-

nitás azonos formaiságán alapul, és ennek célképzete a megtervezett, meghatározott emberi hasonlóság. Nne véletlenül Heidegger: "az ember uniformizáltság nélkül már-már a borzalom benyomását kelti". Hát hogyan születnének meg a művészet határain belül olyan állítások, mint Richard Serrás, aki, mint művész is, "magát a társadalmi méretű programizálás végtermékének" mondja?

Nicolas Schüffer "Ville Cybernetique"-je a percepciótól a munka kommunikációjáig valamilyen megelőző terápiás zavarelhárító humanizmus jegyében fogalmazza át a rilkei programot: "te csak ne csinálj semmit, majd én megváltoztatom a te élted..." Hogy ezenközben le kellene mondani a még meglévő sajáttról? Potomság. Victor Vasarely a "Színes városban" a művész-deniurgosz jó izlésének nevében árasztja megbízható Nofretetéseit, zebraít, kockáit az előregyártott életterek betonfalaira, az esztétikai meliorizáció céltermékére. A beton-homlokzatra került kép - akármelyik - a szociabilitás és egyenlőség biztosítója. Nem lehet az architektúrában oldott konfliktusok feltárásának eszköze. "Mézteln nők és almafák" - hogy József Attilát aktualizáljuk, s, hogy Fülep Lajost is: "rédásnak luxus..." A "Színes város" a szépelgés lapályán kínálja közérthető programjait az árubőség jelszavainak megfelelő alteregónak. Hiszen világos: a művészet visszamenőleges esztétikai felfedezés, a harmonikus társasléti garanciája, s ha a jövőről van szó: szigorúan kauzális alapon megkonstruált jelszó. Ehhez rogyyan a szocializáció tanulási útjában rejtett sokféle lehetőség. Az oktatás és köznevelés "tervezett számításai" határozzák meg a horizontot, ahol a megismerési munka elhelyezkedhet. Hogy milyen eredménnyel? Pedig életformánk keretei megengednék az élet élményének kitérülését. Lehetőségeink szinkópében a tudományos ismeretek kemény sugarai mellett a művészet kevert színű árnyalatai és az egyén konfliktusainak árnyékos tónusai is ott lehetnének. Modellálhatnánk nemcsak ellen -, vagy szubkulturális felülbélyegzéssel - a más tekintetben leplezhetően struktúra változást. Szerénytelenségből még megengedhetnénk magunknak, hogy kritizáljuk Cicero jámbor mondását, miszerint valamely belső érzék folytán minden ember képes: - még szabályok ismerete nélkül is - különbséget tenni jó és rossz között. Csakhogy furcsanód kiváltságokat hozott az -"egészséges emberi értelmre"-történő hivatkozások sora. Kiváltképp a döntéshozatal kiváltságai. A nem kérdező kultúra tarsolyában bizonyosságok vannak. Igazságok a legkisebb ellenállású ösvényeken haladva lesznek. Dicsérik, keresik, támogatják, szeretik a "szépet", azt ami kifogástalan, humanista, virtuoz, szorgalom gyümölcse, gazdag férfi és női erényekben stb. Az oktatott, nevelt és köznevelt tömegek egyetértésével így a művészek - amit mi annak nehlunk - genetikusan meghatározott makacsságai, szokatlansága, zabolatlansága és titokzatossága aligha fog találkozni. A muzeumalapítási hullámhegyet hagyunk magunk mögött. Bekasodnak a jelen szempontjából irrelevánsnak tetsző kiugrások, és mégma is felcsettentik az "előadás" valamelyik balerináját a diszpályába. Ezeknek a gésztusoknak az olvasata kevésbé "előre" huz. Nem teszi érthetővé az organikus kultúra fejlődés nyomán létrejött helyzetet. Mert mindaz, ami mostanában történik a világban - és nálunk is éppen, hogy észrevehetően - az a "köz-kulturának" valamiféle önmeghatározó, önfelszabadító rohama. Van ebben a "csak láncainkat vesmithetjük" attitűdjéből, van benne erkölcsi és esztétikai fatalizmus, és felismerés, mely szerint minden felelősen vállalt viszony, kijelentés, az erkölcsi lényé, művésszé válás lehetőségével kecsegtet. Hogy a valóság csak akkor "számunkra való", ha konfliktusokban alakítva átéljük, s nem akkor, ha megvehető. Harag, az értékek veszélyeztetése miatt érzett "hivatalos" düh érdekvédelmi szervezetekkel megfogalmazott "esztétikai" vagy érdektelenség veszi körül azokat a műveket és vállalkozásokat, melyek a vizuális művészeteket megillető

helyen különös képzetársítások felidézéseivel farcsán tapadva térhez és időhöz, kevésbé optimista módon ítéli meg az ipari-technológiai-civilizációs átalakulás folyamatát. Gyakran egyre kevesebb ésszerű érvelést lehet felhozni ellenük. És mindegyik aztán, hogy a XX. századi modernizmus expanziójának levezető fázisaként a "poszt" - mozgalom, vagy éppen ellenkezőleg, kezdet, mely nem feltétlenül a "nagy művészet" megszentelt tartományában érlelődött, hanem a létezés földközeli s fűráiban, s most mégis esztétikai-kritikai természetű objektíváció lett. Akárhogy is van, az újból visszatérő bárdolatlan figurativitás, az ironikus értő "bon chic", Neue Wilde, Figuration Libre, a lokális vox populi "popja" megszólaltatja a centrális és periférikus formavilágokat. Rangjának megfelelő méltó szerepet kap ebben a képletben a városi képzett művész, működve farmer vagy vődeo-grilla. Az egyéni érzékenység, másként neveltség, más vallás, más fantázia, szerelem, műveltség, filozófia, nyelvhasználat megjelölését követelő szertelen figurativitással olyan talapzat került egy poétika alá, mely az "egyen - művészet - közösség" működésének titokzatosabb képét és a művészethez kapcsolódás szertartását is segítette megérteni. Minden oldalú veszélyeztetettséget említettünk az imént. És miért ne tettük volna ezt, ha Chia, Clemente, Paladino vagy Cucchi műveire nézünk. Hiszen kontinentálsi méretekben sem távoli háborus göcök riasztanak. Narkománia, apartheid, éhínség, fasizmus. A jelentések válságát követő jelválságok, környezetszennyezés. A munkamegosztás kényszerű miatt egyre kevésbé értelmes életet befejező halál. És mindezekkel együtt nőtt meg a vizuális szonjuság az "egységben látás" iránt, valamint a kulturális tevékenység, kevésbé ismert, kevésbé ellenőrzött tényei iránt. Ahogy művelői mondják: "A Nagy Szépség" visszatérése iránt.

Aknai Tanás

Eszme és valóság

/Kondor Béla /1931-1972/ és a művészetpolitika/

"Ne félj, hogy egy se értse
- vagy kevés - állásodat!
Az elmultak a még-nem-élők
tisztá szava az, amindenkoré."

Kondor Béla - Harminc éve holt
költő beszél bensőiben

1984. tavaszától-őszig Kondor Béla emlékkiállítását rendeztek a Nemezei Galériában. A kiállítás katalógus elismerő, sőt magasztaló írásai tragikus, groteszk, humánus jelzőkkel illetik leggyakrabban a műveket. Szinte kényszerítőleg hat az emberre az ilyen életmű mögött álló jellen, világlátás megismerni, megérteni akarása. Németh Lajos művészettörténész Kondor albuma, Rózsa György Négy portré című könyvének a művészre vonatkozó fejezete és a kondori alkotókorszak idején - különböző napilapokban, folyóiratokban - megjelenő kritikák, írások voltak segítségemre a művészről alkotott kép megrajzolásában. Ennek egyetlen összetevőjét emelen ki: Kondor és az 1960-as évek művészetpolitikájának viszonyát.

Ez azért is figyelemre méltó és aktuális kérdés, mert a mai kulturális, művészeti életünket irányító művészetpolitika az MSZMP 1958-as művelődés-politikai irányelveinek örökösöként - Aczél György szavaival - egyrészt a szocialista, humanista művészeti hagyomány folytonosságát biztosítva a művészettől az értéket, igazmondást, humanizmust és a közösség gazdagodó szükségleteinek szolgálatát várja; másrészt "...az igaz értékek mellett bészórányra teret nyertek kétes irányzatok, rossz megnyilatkozások is. /.../...a kapukat nemcsak szélesre tárni szükséges, hanem ...csukni-zárni is."

Az 1958-ban meghirdetett irányelvek első realizálódási korszakában; a 60-as években vajon milyen szerep jutott Kondor Bélának, aki a mai egyhangú elismerés szerint a kor hitelt érdemlő magyarázója, akit a történelemmel szembeálló etikai tartása tett korszakos jelentőségű művésszé, s akinek ma művészete korszerűségénél is aktuális és korszerű?

Hogyan ítéltek meg művészetét saját korában? S ezzel a megítéléssel szoros összefüggésben, hogyan bontakozott ki - Nagy László soraival - egyetemes tehetsége, mely nemcsak a képzőművészetben, hanem a költészetben fotózában és zenében is megnyilvánult?

E kérdések megválaszolásakor - hitelességre törekedve - a Kondorról szóló cikkekre, írásokra támaszkodtam. A terjedőosság elkerülése érdekében az írások jellegét, szellemét tiszteletben tartó, sűrítő kiemelésekkel kellett élnem.

A festőművész és grafikus jellemére utaló és művészetét jellemző idézetekkel kezdem.

"Mig láttam még művészt, aki ennyire ember akar lenni, aki ennyire keveset művészkedik, aki ennyire kerüli a vásártéri gesztusokat. Ami szintén nem meglepetés, minőséget jelez, azt, hogy nem a művészet a célja, hanem a művészettel akar valami más célt elérni"/Csukás István/3

"Ki nekem Jézus?" - Kondor válasza a Vigilia körkérletére?

"A Jézus szimbólum történelmetől függetlenül igaz, mint a népi mesék, a költemények, és olyan vágású ember mai életünket figyelő, nem helyeselné és joggal. Nem lett változás csak elperegettek az évszázadok. A Jézus Jézus, az is változott mai évről, az is van nekünk - mellette. A Jézus szimbólum történelmetől függetlenül igaz, mint a népi mesék, a költemények, és olyan vágású ember mai életünket figyelő, nem helyeselné és joggal. Nem lett változás csak elperegettek az évszázadok. A Jézus Jézus, az is változott mai évről, az is van nekünk - mellette."

A bibliai Jézus nem is változtatni akart, hanem Ősi tanokat - melyek a közkezen elvesztették fényüket, - és ezzel érvényüket is - helyreállítani pont. Természetes, hogy utolérte a társadalom bosszúja, meghozta azok képében, akik a szentségekből hivatalt csináltak maguknak. Mindenesetre, akik ebben a mítoszban úgy hisznek, ahogy a katekizmus kívánja, boldogok, mert reményük van. Én nem tartozom ezek közé. De azért képes vagyok szeretetre."

"Amikor Kondor főiskolai tanulmányait végezte /1951-56 között/ a magyar képzőművészet válságos korát élte. A koncepció-s percek, a személyi kultusz éveinek politikai voluntarizmusa... lejáratta a közösségi célú realista művészetet /.../ 5 "Kondor Béla ... nem igen kapcsolódott a modern magyar képzőművészet főbb irányaihoz ... nem volt sem konzervatív, sem avantgarde, ... úgy szolván mindent tudott és ismert a festő és grafikus mesterségből /.../ 6 A művészi alkotás elsődrendű céljának intellektuális filozófiai-etikai kérdéseket felvetését tartotta ... a klasszikusokhoz mérhető művet akart teremteni ... A középkor művészetét, az ikonok, Bosch, Grünewald, Dürer, Rembrandt, Goya említhető azoknak az értékeknek a sorában, akik megerősítették Kondort vállalkásában. Szellemi rokonának vallotta Montaigne-t és William Blacke-t, Rimbaud-t, Camus-t, Dylan Thomast, Bulgakovot. /Németh Lajos/ 5

Kondor így vallott a művészet feladatáról: "Angyal, ördög, költő" című versében:

"...A por, a szél, és a víz munkája belepiti utolsó épületeinket, utainkat, alkotmányainkat. Tudom, lesznek művészek /és ebben áll életem reménye/, akik - folyó életük növekvő lázában - igyekeznek majd akár évmilliókra szóló nyomot hagyni anyagban, jelrendszerben. Tartósan és cáfolhatatlanul az utánunk vagy máshonnan jövő értelenes lények számára. Jelet hagyni, hogy voltunk és elbuktunk, de lényünkben és é jelekben a magyarázat." 7

"Az Apokalipszis cum figuris rézkarc sorozat - Kondor életművének egyik kulcsa - a minden csaták mechanizmusát borzalmát, az emberi döreség tragikusan groteszk szimbolizmusát jeleníti meg, tákoltt nasinak, és nasinaként mozgó emberpójácák merev mozgásu túlekedésében, miközben "békét az emberiségnek!" farizeus címe-ként viselő vártakolmány sarkán kezébe rejtett arccal sir az angyal. Látomásos rézkarcain a visszajára fordított világ szinpadát rajzolja amelyen a nagy emberi színjáték, a képmutatás és értékrongolás zajlik. Kondor eltökélte magát: az "Emberiség Történelmi Viselkedésének" kutatója és ítélője kíván lenni." 8

"...Miért tartotta Fülep Kondor művészetét zseniálisnak; miért ismételte nekem többször, ha Kondor nem magyarnak születik, akkor ma nem Picasso, hanem Kondor koráról beszélne a művészettörténet? /.../ A művészetnek ez az egzisztenciális értelmezése ... és az értéksszféra mindent áthatása ott élt Fülepben és Kondorban is. Közös volt ez a felismerés is ... hogy minden generáció felelős az addig létrejött emberi értékek védelmezéséért és továbbfejlesztéséért /.../ Kondor csak egyetlen léptékrendben tudott létezni, saját magát, művészetét, mindent az európai kultúra egészének vetületében szemlélte, ahhoz mérte ... műveiben nem csupán a magyar valóság sorsfordulója transzponálódott, hanem az egész emberiség sorsfordulójának problematikája is. Kortársai közül senkise ragadta meg oly drámai erővel a humán központi világgép korunkbeli nagy konfliktusát, mint ő." /Németh Lajos/ 8

A művészi etikát Kondorról eltérő módon értelmező, a saját bevallása szerint "mindenkor és mindenhol világrigazolásra, sikerre" törekvő Szász Endre a következőket írja Kondorról az 1950-60-as évek képzőművészeti helyzetét felidéző gondolatmenetében 9:

"... Őbelőtte utólag nagy művész vált, mert meghalt. Ha élne, akkor éppenugy vernék a földbe, mint ahogy utolsó percig gyömszölték, míg köztünk volt. Mindenki tudta, hogy tehetséges, de valahol úgy kezelték, hogy mégsem érezhette magát a helyén. Valakinek a keze mindig utolérte, s a Béla ebbe belehalt, mer idegileg nem bírta, az alkohálizmusba menekült."

Ez a vélenény többhelyen előfordul - Németh Lajos, Nagy László, Zelk Zoltán is utal erre - de Szász különösen sarkitva, világosan fogalmazza meg. Természetesen fölmerül a kérdés: Mi módon ment végbe ez az un. "földbeverés, gyömszölés"? Kik, kire és mire hivatkozva tették, hiszen következetességet mutat az egész kondori alkotókorszakban - az 1958-as pályakezdéstől 1972-ben bekövetkező haláláig végighuzódó "gáncsoskodás" /Németh Lajos ezzel a finomabbi kifejezéssel élt/? A Kondorról szóló kritikákból és az ezekre válaszoló Kondor levelekből kiragadott idézetekkel kísérelném meg rekonstruálni a "gáncsoskodás" mechanizmusát és sajátos logikáját. A Kondort bíráló hivatalos kritikák mind szemléletükben, mind terminológiájukban az 1958-as művelődéspolitikai irányelveket követik:

"IV; Mai kulturális életünk főbb kérdései

/.../ Az értelmiségnek csak egy része tette magáévá a marxizmus-leninizmus világnézetét /.../ Számolni kell tehát azzal, hogy a magyar társadalom jelentős része még ki van téve az ingadozásnak és erősen hat rá a burzsoá ideológia."

V. A kulturális munka fő feladatai/3 - A művészetekről

... elvetjük a művészet szabadságának individualista polgári értelmezését amely formakísérletezés ürügyén visszahuzó tendenciákat kíván érvényesíteni, és a problémák bátor felvetésének cinkéjével ellenséges nézetek dugványát próbálja művészi életünkbe lecsenpészni. /.../ Ezekért a célokért induljanak harcra a kommunista kritikusok, forgaszák bátran a kritika fegyverét az új alkotások, eszmák tisztasága, a művészi formák gazdagodása, a burzsoá nézetek és irányzatok leküzdése érdekében."10

"Kondor művészi érvel hirdeteti alkotói meggyőződését ... Ezzel a tartalommal azonban foglalkoznunk kell, s nem nehéz felfedezni erősen problematikus voltát. Mit sugallnak Kondor erőteljes lapjai? ... megrázó szorongást, cinizmust ... reménytelen szépségkeresést ... nem nehéz felismernünk azt a művészi közérzetet, amely filozófiai síkon az egzisztencializmus tételeiben fogalmazódik meg ... az a gondolati mélység, filozófikus művészi erő, amelyet megvalósított - ha nem is úgy, ahogy mi szeretnénk - ... példát mutat ... An gyengének bizonyult a kritika gondolati felkészültsége ... nem tudta felvenni a harcot a marxizmussal szemben álló, nagyon jó művészi fegyverekkel felszerelt filozófiának."11

Rózsa Gyula 1968-ban Kondor grafikai kiállításáról írva kritikát isnéletlen a "reménytelen, világnegvető, keserű konoksággal magába forduló egzisztencialista szemléletet enéli ki negatívumként; s mintegy programadésként:...

"...folytatnunk kell a szellemi vitát az irracionális és kiábrándult életbölcsélettel."12

Kondor Béla erre a cikkre egy levéllel reagált:

"Tisztelt Rózsa Ur! Nagyon köszönöm a Népszabadság /előfizetője vagyok/ vasárnapi számában adott elismerő sorait rólam. Ugy gondolom, hogy ez nekem reklám, valamint Önnek is az. Én nem mernék /öregedő fiatalember révén/ olyan vakmerő és alaptalan párhuzamokat állítani pszichológia, pletyka, napi politika és művészet között, mint azt Ön már több cikkében is tette. Talán a lap kötése is teszi ezt. Bizonyos vonal. Nevelés. /.../ A művész /beleértve magamat is/ nem azért lett, hogy társadalmi és politikai problémákat oldjon meg /.../ A művészi kritika igen távol esik a művészettől. Nagyon örülnék, ha valamelyik nap meglátogatna, hogy futólag megmutassam a műtermem és a műhelyemet. Tekintve, hogy nem ismerjük egymást, ez mindkettőnknek jót tenne. Vagy inkább mondanám azt, hogy szarok az irkafirkákra? Ezt csak egy existencialista tehetné meg a helyemben."¹³

1977-ben megjelent könyvében Rózsa Gyula önkritikát gyakorolva írja:

"...éppen a kritika távolodott el ... a felismerés akarásától ... Mi nem "festhetjük" helyre azt, amit elirtunk, nekünk írásban kell korigálnunk."¹³

Talán az ehhez hasonló magatartásnak célozta-ittéletét Zelk Zoltán "Kondor Béla" című versének utolsó négy sorában:

"Ki ócsárolta, siratni ne merje/ Ki elgáncsolta ne nyuljon utána,
mert olyan Ő: mint tegnap, holnap is/ Arcul köpi a képnutató hitványt."

Egy sérelmesnek érzett kiállítás kritika után Kondor Béla nyílt levelet intézett az ÉS szerkesztőjéhez:

"Az újdonsült kritikások megszokták, hogy bátran szentelenkedhetnek a nyilvánosság előtt bárki élő és holt művésszel, kávéházi stílusban, hivatalos, félhivatalos esetleg álhivatalos lapokban. /.../ Ugyanakkor, ha szembetalálkozik valaki "Legfőbb Műértőjével" és szerény szemrehányással néz rá, bizony a "Tudod most ezt kell mondani, de az én véleményem más" kezdetű, hasonló színvonalu fenyegetést kell néha lenyelnie és ilyenkor a megocsátó vigyorgás szinte kötelező. /.../ A közönség minden nyomatott betűt hivatalos megnyilvánulásnak tekint ... tudomásul veszi szabály gyanánt. Ha nem olvas sokat belőle /.../ kérdezen miért lehet jobban bizni valami botcsinálta kritikában, mint az egyszerű, de él nem rontott szemű emberben, vagy utolsó sorban az alkotó művészen."¹⁵

A művészeti kritikát bíráló Kondor írásra Bence Gyula válaszolt:

"Ugy vélem, nagyon közel vagyunk az igazsághoz, ha álláspontjában az önháltatásnak már-már megkövesedett rétegeit fedjük fel. /.../ Gondolja, hogy a művész mindig mindenben, mindenhol világosabban lát, érez, gondol, mint kritikusa? Gondolja, hogy ez a legteljesebb mértékben indokolatlan öképzeltség, korszerűnek álcázható? /.../ Nem látja, hogy a szellemi életben soha nem tapasztalt szintézis megteremtésén fáradoznak a jobb elméink? Alig hihető, mert levéljében a legkisebb célzás sincs az együttműködés szükségességére. /.../ Az emberi hangvétel eltalálása a mi viszonyaink között Önnek is érdekes. S ennél inkább művészenk véli magát, annál inkább."¹⁵

A kiállítás kritikák kedvezőtlen, sértő voltával szoros összefüggésben Kondor 4 megrendelés, s így az alkotói lehetőségek terén is háttérbe szorult.

"Az 1957 utáni kifogás természetesen a "közérthetőség" nevében szólal meg a kiállítás kritikákban is, a kiállítás kritikáknál fájdalmasabb utasítást adó zsüri-döntésekben is. /.../ A képzőművészetben ... több művész kap adminisztratív hatalmat, azaz élesbe a kenyérharc... egyetlen murális pályázatra csak egyetlen művész kaphat megbízást ..."13

A Pécs-Uránvárosi óvoda pannótervének elutasításakor 1959-ben - a következőket írta Kondor a bíráló bizottságnak:

1. Elképzelhető, hogy mire a bizottság által követelt más felfogású munkám elkészül a sz. szélys művészetpolitika azt sem találná elfogadásra méltónak.
2. Ha képcsarnoki félgiccsot csinálnék, akkor lennék legtöbb reményem, hogy ezt az ügyet anyagi károsodás nélkül lezárjam.
3. Nem teszem függővé a művészi elképzeléseimet, továbbá olyan zsüri véleményétől, amelyik nem rendelkezik a munkák elbírálásához szükséges magasabbrendű tárgyilagossággal, ugyanakkor kicsinyes és csak látszólag van fogalma a célszerűségről. /.../ Ráadásul egyikük véleményét sem kérnem volna ki a magam jószántából. Mert jelen volt: Két posztimpresszionista festő, törekvéscímmelel elentété, ha jóindulatu is; valamint hét különböző tisztviselő, kiknek munkáját egyébként nagyra becsülöm. Nem hiszem, hogy az alakuló új reneszánsz művészet csinálói le nnének, ha ár politikai nézeteik haladóak és tiszteletre méltóak. De nyilván összetévesztik a kettőt, és az utóbbi javára.
4. Ugy láttam a zsürinek egyszerűen ellenszenves a munkám, némely érveik pedig mint illegennyolven hangzottak volna, így aztán nem tudta meggyőzni. Viszont elveim ellenére sem dolgozhatom a tehetségem veszélyeztetése nélkül. Példa van rá nem egy; én még fiatal vagyok az ilyen mesterkedéshez. /.../
5. /.../ Ne igyekezzenek sem engem sem másokat befolyásolni nem bizonyosan helytálló és változékány szempontjaikkal. /.../"

Németh Lajos Kondor életművéről írt összegző gondolatai közül a következőket emeltem ki:

"Hogy ismét egy most megjelnt méltatásból idézzek: "Örök vágyálnával a falképpel adósunk maradt." Hogyne maradt volna - adósa, kinek? - ha nem kapott rá lehetőséget. Pedig már a főiskola után azonnal erre vágyott, még első lakásának ... tapétájára is falképet festett, afféle XX. századi trecento áhitatu művet. /.../ Köztudott, hogy a kép megvalósult pannó, a Szent Margir legenda és a szentek bevonulására eredetileg ... iparművészeti megbízás volt. Domanovszky György a jó ítéletű iparművész - lektor - szerzete meg e megbízásokat Kondornak, mint felsődiszítási feladatok, vállalván az ódiomot, hogy kacsák közé hattyut lop be. A Képzőművészeti lektorátusnak csak egy gesztusa volt; az Uránvárosi óvoda pannójának elutasítása. A csepeli szabadtéri falképéhez kiírt pályázatra beküldött művét se vették figyelembe, mint ahogy nem kellett az ítétek ter, a salgótarjáni üvegablak terv a Royal Szálló faliképterv sem; hogy csak néhány 1959-60-as kísérletre utaljak. Kondor nem kapott falat."14

Végezetül Nagy László a festőbarátot bucsuztató soraiból idézek:

"Megszigorodva, mint a tél, ítéletet kellene fogalmaznom barátomért, korai haláláért. A legkisebb üldöklő angyalt, az alkoholt könnyű elítélnem és könnyű felmentenem is, hiszen enyhülést, feledést is adott barátomnak. De hogy szorítsam meg az olyan erőket, akik e legnagyobb forrástusa magyar festőt magára hagyták? Akarva vagy akaratlan. Barátom ebben az évben kúhosnőkből ált. Pedig dolgozott rendületlen. Egyetlen megrendelt szárszói tablójáért a tiszteletdíjat különös tévedés folytán május óta máig nem kapta meg. Fálnak fordulva egymás hátán sirhat a rengeteg kép. Legalább tíz életmű együtt a műteremben."16

"Az én életem bizonyosan furcsa
de tudom, hogy csak az elhalálo-
zottak
törvényeit szabad kimondani
Imárák kegyetlenül fanyar öröm ez,
nem jutalom - szinte nyugalom"

Kondor Béla

Nyomatásban megjelent dokumentumokat idéztem, de mivel a kiemelések már határozott állásfoglalást képviselnek, fontosnak tartok néhány gondolatot hozzáfűzni. Tartok a vulgarizáciástól, ezért hangsúlyoznom kell: nem fekete-fehéren a "jó" és a "rossz" művészetpolitika szembenállásáról van szó. Már csak azért sem akarok ebbe a hibába esni, mert szeríntem a Kondort az 1960-as években ért támadások éppenséggel vulgarizáltak a "marxizmussal szembenálló nagyon jó művészi eszközökkel felszerelt filozófia" és az egyedül helyes irányt kijelölő művészetpolitika kapcsolatában. A valós helyzet mindig színes, árnyalt. A tisztánlátás érdekében át kell gondolni - folytatva a fekete-fehér és színes hasonlatot - a konturokat, fényeket, -árnyékokat kirajzoló megvilágítás viszonyokat a Kondor vitában szembenálló felek esetében is. Egy arcunkra világító lámpa fénye éles konturokat hangsúlyoz. Megvilágít egyes részleteket, míg sokminden sötétben marad - tőbük között a kérdéseket feltevő arca. Az ilyen módszer egyszerűen kompromittáló. Bár a cél a kérdéseket kompromittálása, valójában a "fegyver" visszafelé sült el az e módszert alkalmazókra. Az volt a határozott benyomáson a Kondort valóban cikkek olvasásakor, hogy egy pillanatnyilag középpontból irányított fénysugárba állították alakját és művészetét, tudomásul nem véve - nem akarva tudomásul venni - azt, hogy művészről van szó, akinek alkotásait kizárólag a művészet koordinátái szerint lehet és kell megérteni és megítélni. Hiszen a humánus, érték nélküli elkötelezettség "a" művészet legnevezetesebb lényege. Kondor megalkuvás nélkül a klasszikusokhoz kapcsolódva, és mind szakmai, mind etikai tekintetben hozzájuk mérhetően az igazán korszerű problémákat vetette fel, fejezte ki alkotásaiban az "Emberiség Történelmi Viselkedésének kutatójakként és ítélőjeként." A századeleji Ady-vitáról ma nyíltan kimondhatjuk: az Adyt támadó állásfoglalások jellemzőek voltak a kor hivatalosan elfogadott értékítélő szempontjaira. Ma egyértelmű: Adynak volt igazsága és képviselte a valós problémákat, mint ahogy József Attila, Derkovits és Bartók esetében is kimondjuk. Valóban objektív igazságérdekünk mondatja ezt, vagy csupán nincs akiknek érdekében el kellene hallgatni az igazságot? Az 1950-es évek hibáiról és csak szó esik - de nem látjuk /nem láthatjuk/ még át: kik, miért, hogyan? Nem a hibakeresés vezérel. Bár csak azt írhatnám - az lenne igaz -, hogy merev, szubjektív szempontok helyett végre legalább megkísérli korunk a jelenbeli értékek megértését. Miért ne legyünk igényesek önmagunkkal és korunkkal szemben? Ha ma "a nép történelmi érdekében" és ebből következően és felelősségteljesen foglalunk állást, ha kritikával szemléljük a múlt hibáit, /legyenek azok 1945 előttiak, vagy 1949 utániak/, fokozottan kellene ügyelni arra, hogy ezek a hibák a gyakorlatban ne forduljanak elő. Másként is cselekedjünk, ha már nyilatkozatokban elutasítjuk a múlt ellenmondásait. Miért kellett Kondor esetében - folytatva a már szinte "bevált gyakorlatot" - halála után ismerni el klasszikusságát, amikor ez már életében is egyértelmű volt, vállalásából mesterségteljes tudásából eredően? És meddig kell várni, míg ez a bizonyosság átnehet a köztudatba? A Kondor halálakor lelkesedéssel tervezett emlékműzeum úgye lekerült a

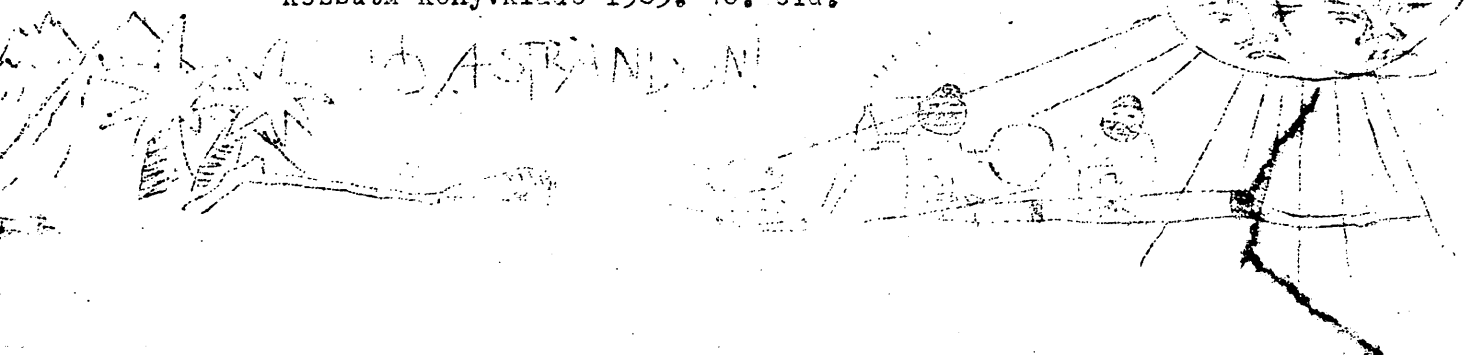
a napirendről, s ahogy Németh Lajos írja: "Múltatlan okok miatt nem jelenik meg a négy Kormos István által összegyűjtött Kondor antológia." Az igazat - nem csak a valódit - megmutató, értéket, humánusot képviselő művész még meddig marad "Kapun kívül"? Befejezésül egy gondolatot idézek Aczél Györgytől, mely az 1983-as agitációs, propaganda és művelődéspolitikai tanácskozáson hangzott el. "Minden nonzedék sajátosan a maga útján jut el a szocializmushoz. /.../ Ennek a sajátos utnak ki nem iktatható mozzanata az eszmé és a valóság szembeállítás, az eddigi értékek ujrágondolása, akár megkérdőjelezése, az ellentmondások személyes átélése, a múlt ujrafeldolgozása. El kell ismernünk az ifjúság jogát a bírálatra, hiszen a szocializmus ügyével való azonosulás, az előrehaladás nem képzelhető el kritikai magatartás nélkül."¹⁷

Ez az eszme - de mi a valóság?

Jegyzetek:

Ujvári Edit

1. Aczél György: "Vállalnunk kell korunkat" Népszabadság 1985. febr. 23.
2. Kondor Béla - Emlékiállítás a Nemzeti Galériában. A kiállítás katalógus írása
3. Csukás István Boldogságtürelék, ÉS 1971. szept. 11.
4. Vigilia 1970. 12.
5. Németh Lajos - Kondor Béla. Corvina Kiadó 1977.
6. Németh Lajos - A Kondor életmű tárlata. Kortárs 1984/VIII.
7. Kondor Béla: Boldogságtürelék. Szépirodalmi 1971. 117. old.
8. Németh Lajos: Kondor Béla és Fülöp Lajos találkozása /1966-ban/ Jelenkor 1976/3.
9. Szász Endre album. Corvina 1983. 67. o.
10. MSZMP művelődéspolitikájának alapelvei. Társadalmi Szemle 1958/7-8.
11. Rózsa Gyula: A X. magyar képzőművészeti kiállítás a bírálóknak mérlegén. Társadalmi Szemle 1966/1.
12. Rózsa Gyula: A vivotás veszélyei. Népszabadság, 1968. I. 21.
13. Rózsa Gyula: Négy portré. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata 1977.
14. Zelk Zoltán: Főhajtás a tulvilágra. Kozmosz könyvek 1980.
15. Kondor Béla levele az ÉS szerkesztőségéhez és Bence Gyula levele Kondor Bélához. ÉS 1962. I. 20.
16. Nagy László "Az öltöklő angyal tövében". Bucsú Kondor Bélától ÉS/1972.12.
17. Az országos agitációs, propaganda és művelődéspolitikai tanácskozás 1983. Kossuth Könyvkiadó 1983. 40. old.

A történet fontossága

Mivel korunk alapvetően ironikus, kedveli a rövid, sommás, és később gyakran helytelennek bizonyuló minősítéseket. Eppen ebben rejlik a dolgok ironiája: nem csupán minősítéseink bizonytalanok, hanem sokszor az a pozíció is, ahonnan ítéleteinket megfogalmazzuk. Erdemes lenne egyszer is átvágni ezeket a tévedéseket: hányszor csalátkoztunk már igaznak vélt igaznak vélt ítéleteinkben - s ez nem is mindig az ítéletalkotó hibája: egyszerűen a korszellem milyenségéből következik.

Hogy Szabó István filmjét, a Redl ezredest is egy mondatnál minősítsen, szintén ennek a kor-állapotnak akövetkezménye. Bizonyára sokak véleményével ellenkezik értékitéletem, sokakéval megegyezik: a Redl ezredest nagyon jó, és nagyon fontos filmnek tartom. Kérdés csupán az marad, hogy e kettő közül melyik állítás a lényegesebb.

Aligha kétséges, hogy e film nézői eleve viszonyítanak, s ez természet-szerűleg hálátlan és kényeszerű helyzet a Mephistó rendezője számára! S még csak nem is időleges: pillanatra sem kétséges, hogy a majdani filmek esetében is ez fog történni. A Redl ezredest nyilvánvalóan tudatában van ennek, s némileg elébe is megy az összehasonlításnak is azzal, hogy közvetlen munkatársai ugyanazok, akik az előző filmnél is dolgoztak. A film egyébként ebben az összehasonlításban kiállja a próbát, bizonyos értelemben pedig meghaladja a Mephistót.

Há egy legutóbbi beszélgetés során Szabó István helyesbitette azt az észrevételt, miszerint korai művei önéletrajziak lennének, s az Álnodozások kora meg az Apa mögött nem egyéni életrajzot érez, hanem egy nemzedék életrajzának elemeit feltételezi, akkor ezt a gondolatmenetet tovább is lehet építeni: az utolsó három film, a Bizalom, a Mephistó, és a Redl ezredest ugyancsak egy motivumcsoportot alkot: nem egy nemzedék, hanem ennél is tágabb értelemben egy régió életrajzához, életrajzához fontos adalékok. Az csak sajnálatos ráadás, s nem e filmeket, hanem e történelem kisebb alakítóit minősíti, hogy ez a három film - legalábbis a szó legközhasználatúbb értelmében - nem fikcionális, mint ahogy az első filmek sem voltak azok rendezőjük szerint. Ha úgy tetszik, ebben a sorban a Bizalom még jóval direkter, kevésbé áttételes, inkább "sziszterinti" történetként látható film, mint a következők, s a történettel az allegória felő vezető uton a Redl ezredest talán még előbbre áll, mint a Mephistó. A Mephistó hatalom és művészet erkölcs és művész viszonyával foglalkozott, s bár története a fasiszta Németországban játszódott, erőnye az volt, hogy érzékeltetni tudta: e kérdések nem egyetlen államrend, berendezkedés, rendszer jellemzői: Kelet-Európa történelme nem is egyetlen alkalommal szolgál példatárul az állítás alátámasztására. A Redl ezredest hatalom és egyén problémáját alapvetően más kontextusba helyezi, anélkül, hogy engedne az előző film feszességéből: ez a történet sem csak Redl vagy a Monarchia története. A Mephistó elsősorban a diagnózist mutatta be: a Lebegség teljes rajzát mindenki saját ismereteiből egészíthette ki. A Redl ezredest mellett, hogy a diagnózist állandóan színtentartja, magát a betegséget annak kifejlődését sem hagyja figyelmen kívül.

Abban az értelmezésben, ahol ezek a viszonyok megállapíthatók, a film sulypontja Redl egyéni sorsa, és az általa képviselt-kiszolgált rendszer - tágabb értelemben közösség -, a Monarchia sorsa közé esik. A filmet ez az értelmezés két, egymással méreteiben korántsem egyező részre osztja: az első rész Redl története, pályafutása, halála, a második rész a film utolsó perce lenne. Ez az utolsó perc két kisebb részből áll össze: a Trónörökös szarajevói meggyilkolását mutatja és ennek következményeit, archiv feltételről: filkkockákat az első világháborúból; a film végén

egy ilyen kocka mervevője. Ez az utolsó perc-szemből a szétválás szerinti első résszel - fekete-fehér, s hangsúlyozza is a különállást, hiszen nem csupán archiv felvételtől áll a Trónörökös elleni merénylet: valóban a Trónörökös alakító színész játssza el, ez tehát felvett részlet. Ráadásul ez a jelenet nem is törekszik arra a realiztikusságra, amely az egész filmen érezhető: inkább csak jelzés marad. Az első és a második rész között valamilyen viszonyt kell feltételeznünk. S éppen ebben az összefüggésben nem osztható néhány kritikus idegenkedése a filmtől; azoké, akik elismerik, hogy minden ízében professzionista mesterművet láttak; csak nem teljesen világos előttük, hogy mi közük Redl ezredes történetéhez. Véleményem szerint nagyon is sok közük is lehet. A film szántalan történelmi utalást tartalmaz: a kettősosztásból következően egy ilyen utalás felmutatássá válik. A Redl ezredes arról szól, hogy a főszereplő, Redl egyéni sorsa, a Redl ezredesek saját elveikből, világnézetükből, véleményükből, hivatásukból, posztjukból, pártállásukból következő sorsa egy közösség, a Redl ezredeseket is magába foglaló közösség bukásához, összeomlásához vezet. Redl egyéni tragédiája, hogy a végén felismeri, félrevezetett volt, s késő van bármiféle változtatásra: egyébként még ekkor is lojálisabb annál, minthogy változtasson. Az értelmezés szerinti első rész - a film tulnyomóan nagyobb része - Redl története, a második rész - egyetlen perc - a közösségé: az egyén, aki hű a rendszerhez, amit részben alakít, de ami nagyobb részben őt magát alakítja, ellukik, s vele együtt tűnik el, onlik össze a rendszer is, egy előre mindvégig látott háberuban.

Eppen ezért, mert el, on a megfogalmazásban a dolgok közötti viszony túlnak látszik egyszerűen ok-okozatnál, a Redl ezredes érzés szerinti nagyobbat lép előre a Mephistó által folytatott uton. És ez az előrelépés jelenti a Redl ezredes fontosságát is; azért, mert egyáltalán felveti ezt a kérdést, s mert az utolsó percben lényegében meg is válaszolja.

Ha azt irtam az elején, hogy korunk alapvetően ironikus, most hozzá kell tennem, hogy alapvetően cinikus is; azért látszólag nem vesz, nem vehet tudomást a Redl ezredes munkásságáról, s lehet, hogy a tévedését nem tudja majd számbavenni, mert hiába ezt megtenné, már önmaga tragikus lesz.

Csuhai István

Beszélgetés Karácsonyi Bélával, a JATE Központi Könyvtárának igazgatójával

„-“: Az egyetlen gazdasági helyzete küztulottan válságos. Milyen jelenleg a Könyvtár anyagi ellátottsága?

K.: Induljunk 1977-től. A Központi Könyvtár beszerzési költségvetési kerete a következőképpen alakult:

1977: 1 530 e Ft; 1978: 1 530 e Ft; 1979: 1 630 e Ft; 1980: 1 630 e Ft;

1981: 1 830 e Ft; 1982: 1 830 e Ft; 1983: 1 630 e Ft; 1984: 1 780 e Ft;

1985: 1 780 e Ft;

A pénzüsszeg tehát az elmúlt években gyakorlatilag azonos szinten maradt.

„-“: 1977-ben még elegendő volt ennyi?

K.: Nem, sosem volt elegendő, de a szükséges és kért póthiteleket mindig megkaptuk. Ez évente összesen kb. félmillió forintra rügött, bár még ez a mennyiség sem volt megfelelő. A könyvtárnak szerencsére másra is biztosítanak keretet /pl. butor, papírvásárlásra stb./. Ezekből csoportosítottunk át könyv- és folyóiratbeszerzésre. Nehezítette helyzetünket, hogy 1979. január 1-től átvettük a történelmi és ókortudományi szakkönyvtárat. Erre az egységre évente 170 e Ft-os keret van biztosítva. Ebből az összegből öt év alatt eddig összesen kb. egy millió forint jött össze. Azonban szakkönyvtárra eddig kb. két millió forintot fordítottunk. A költségvetés ezt nem vette figyelembe. Mintahogy azt sem, hogy a könyvek és folyóiratok ára kb. évi 20-30 %-kal emelkedik. Kilenc év alatt bekövetkezett 190 %-os emelkedés áll tehát szemben a stagnáló költségvetéssel. Ez oda vezetett, hogy tavaly 1984-ben a folyóiratok felenésztettük az egész keretet. A könyvbeszerzés az idei /1985-ös/ költségvetés terhére történt, mint deficit áthúzódott. Ebben az évben már a folyóiratokat sem tudjuk kifizetni. Lemondunk tehát belőlük. Öngyilkos politika. Az egész elmúlt kilenc évben folyamatosan "rostáltuk" a folyóiratokat, s most ezt a "rostált" anyagot kell tovább szükíteni főleg a levizás beszerzés rovására. Ráadásul olyan a mechanizmus, hogy a külföldi lapokat csál 1986-ra lehet lemondani. Ebből az úrdógi körből nem lehet kitörni. Ezenkívül 1984-ben vérszesen lecsökkentek a póthitelek is. Jelen pillanatban külföldi könyveket egyáltalán nem veszünk, de még mindig futnak be tavalyi, tavalyelőtti rendelések, ezeket pedig ki kell fizetni.

"": Mennyibe kerül egy átlagos külföldi könyv?

K.: Mondok egy példát. Megrendeltünk egy könyvet, amelynek a meghirdetett ára átszámítva 600 Ft. Megérkezett számla 6000 Ft-ról szól... De most csak hazai könyveket vásárolunk. Azt is minimálisan. Mutatok még egy számlát. Egyébként ez is a 86-os költségvetés terhére... "Az 1985. február 27.-i AB vásárlás összege: 1485 Ft". Ez egyheti vásárlás végösszege. Szorozza meg 52-vel. Nem túl nagy összeg...

A könyvtár tehát a kötelező példányokból gyarapszik /mint kiemelt központ, minden Magyarországon megjelent kiadványból kapunk egy példányt./ Azonban: a szépirodalmat a Somogyi könyvtárnak, a biológiaiit Kecskemétnak, az orvosiit a SZOTE-nek kell átadni. Az átadott könyveket tehát nekünk ismét pénzért kell beszerezniük.

"": Mit lehet tenni a költségvetési keret növeléséért?

K.: Semmit. Az egyetem egész pénzügyi helyzetét ez jellemzi. A költségvetés stagnál, helyesebben /a bőrfelkészítésen kívül/ általában 1 %-kal emelkedik, amit azonban csak alapellátásra kell fordítani, azaz az általános iskolára.

Az energia árak évek óta emelkedik, a postaköltség most nőtt a duplájára. Az egyetemenk volt egy "KK" elnevezésű forrása /a külső megbízások munkák jövedelme/. Főleg a TTK, és a Kibernetikai Laboratórium vállalt ilyeneket. Ebből került pénz mindenre, amire különben nem lett volna, s most ez a bevétel is módos értesen csökkent; az üzemeknek, a megrendelőknek sincs erre anyagi bázisuk.

"": Mit lehet tenni ebben a helyzetben?

K.: A népgazdaság jelenlegi helyzetében semmit. A pénztelenség emiatt az egész könyvtári hálózatot, sőt felsőoktatásunk egész rendszerét jellemzi. Hónapról hónapra nő a lemaradásunk a nemzetközi tudományos színvonalától. Az új tudományos eredmények nem fognak eljutni hozzánk.

"": Milyen könyvtár technikai ellátottsága?

K.: Igen, például a megfelelő másoló kapacitás talán segíthetne az elmaradás felszámolásában, de legfőbb az a szakiródműi ellátottságot illeti. De valutális nehézségek miatt ez sincs.

Mint ahogy nincs könyvtárunknak számítógépe sem. A könyvtár információs központ. Számítógépnélkül ... Ez még az egyetemen belül is hátrányos helyzetet jelent.

"-": Ez nyilván nagy terhet ró a könyvtári dolgozókra. Mi a helyzet ezen a téren?

K.: Nemzetközileg elfogadott norma szerint minden tízezer kötetnyi gyarapodás után 1 fővel kellene növekednie a létszámnak. Az évi 12-13 ezer egységnyi /csak könyv! / elmozdítással szemben azonban nálunk csökkent a dolgozók létszáma.

"-": Hogyan lehet ebben a helyzetben pl. a tárolási gondokat megoldani?

K.: Nehezen. Tárolási gondjainkat enyhítendő terveztük az udvartér beépítését. Biztató tárgyalásokat folytattunk az építkezéssel, ami mindössze 15 millió forintba került volna. Az új egységben 12 éves gyarapodásunk 150 ezer darab könyv fért volna el. Egy egység elhelyezése és megőrzése mindössze száz forintot emésztett volna föl. A hihetetlenül olcsó megoldás titka a technikában, az üntartó szerkezetben rejlik. E megoldás szerint az állványok /~~anyagok~~ a polcok/ rendszerre csupán a tetőt kell felhuzni. A szinteket így tulajdonképpen maguk a könyvek tartják...

De a pénzhiány miatt a kérdés is lekerült a napirendről.

A jelenlegi megoldás: szükségraktárak az egyetemi pincékben. A szállításhoz személyzetre, kizlekedési eszközökre lenne szükség, egyik sincs.

"-": Ezek után kissé érthetetlennek tűnhet a kérdés a vasárnapi nyitvatartás helyesebben zárva ...

K.: Nem bírtuk emberrel. Az elmúlt időszakban egy főt- és négy részfoglalkozást bocsátottunk el anyagi okokból. Ráadásul heti 42 órára csökkent a munkaidő, s most már 40 óra felő tartunk. Nem lehet ugyanakkora nyitvatartást produkálni.

"-": Vasárnaponként nem segíthetne a hallgatóság?

K.: A nyitvatartáshoz egész apparátusra van szükség. Az apparátus működőképessége pedig a részt vevők szakismeretétől függ. Az egyetemen könyvtár szak nincs. A főiskolás is csak most indul. Azonkívül itt az anyagi felelősség kérdése...

"-": Professzor Ur, Ön szerint meddig tart még ez a kulturális szempontból is válságos helyzet?

K.: Amíg az ország egészének gazdasági helyzete romba nem jön. Amíg a kulturát nem fogják nem preferálni, csak egyenjogúan kezelni, anyagilag is. Addig nincs mese: ki kell jönni abból, ami van. Azonkívül pedig a lépéseket egyszer majd be lehet hozni. A folyóiratok kinaradt évfolyamait utólag is meg lehet venni. Könyvként, kétszerezes áron ...

/A beszélgetést Szilasi László készítette./

Gondolat-jel 1985. 1.sz.

Kiadja a JATE BTK KISZ

Szerkeszti a "- alapszervezet

/Főszerkesztő: Pongrác Tibor/

... rajzokat Danka ... ette.

E számunka Gácsi Hedvig gépelte.

Soksz. eng.: Sényei Róbertné hiv. vez.

Pl.: 350